

โครงการวิจัย ชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

กาญจนา ทองทั่วและคณะ

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอความก้าวหน้า การอบรมให้ความรู้แก่ทีมวิจัย รวมทั้งการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ในการศึกษาครั้งนี้มี 5 โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการซึ่งทั้ง 5 โครงการมีพื้นที่ศึกษารวมแล้ว 19 ชุมชน ที่กระจายกันอยู่ตามลุ่มแม่น้ำมูลและลุ่มน้ำสาขาทั้งฝั้งอำเภอวารินชำราบและอำเภอเมืองอุบลราชธานี รวมทั้งการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ สามารถนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

1. สถานการณ์น้ำท่วมจังหวัดอุบลราชธานี

ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา จังหวัดอุบลราชธานีประสบอุทกภัยจำนวน 24 ครั้ง ในจำนวนนี้เป็นอุทกภัยใหญ่ จำนวน 10 ครั้ง และถึงขั้นรุนแรงมาก 5 ครั้ง คือในปี พ.ศ.2481 2493 2521 2545 และ 2554 ตามลำดับ พิจารณาจากปริมาณน้ำฝนในจังหวัดอุบลราชธานี เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือเฉลี่ยรายปีพบว่า เมื่อสิ้นสุดเดือนกรกฎาคมของทุกปี จะมีปริมาณน้ำฝนสะสมราวร้อยละ 90 ของฝนในแต่ละปี (จังหวัดอุบลราชธานี มีปริมาณน้ำฝนสะสมรายปีระหว่าง 1,300- 1,800 มิลลิเมตร) และปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยของแม่น้ำมูลจะสูงสุดในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคมของทุกปี

ภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำท่วมได้ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายพื้นที่ มีราษฎรจำนวนมากที่ได้รับความเดือดร้อนซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจำนวนประชากรที่ได้รับความเดือดร้อนมีปริมาณไม่มากนัก โดยเฉพาะชุมชนในเขตเมือง เนื่องจากผู้ที่มาอยู่ในพื้นที่เหล่านี้ต่างก็รับรู้ว่าเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำมีโอกาสน้ำท่วมในบางปี แต่เมื่อเวลาผ่านไปที่ดินที่อยู่ใกล้เมืองมีราคาสูงขึ้น มีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกในครัวเรือน การเป็นครอบครัวขยายจึงทำให้มีการบุกรุกที่สาธารณะเพิ่ม บางส่วนก็ขยายที่อยู่อาศัยโดยการปลูกบ้านซ้อนกันกับบ้านเลขที่เดิม เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมจึงมีครอบครัว ประชากรที่ได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นทุกปี

2. อำเภอที่ได้รับผลกระทบสะสม

ในที่นี้ขอยกตัวอย่างผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์อุทกภัยจังหวัดอุบลราชธานีในปี 2554 ตั้งแต่วันที่ 8 สิงหาคม 2554 เป็นต้นมา จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัยจำนวนทั้งหมด 25 อำเภอ 167 ตำบล จาก 219 ตำบล (คิดเป็นร้อยละ 76) จำนวน 1,399 หมู่บ้าน จาก 2,699 หมู่บ้าน ประชาชนได้รับผลกระทบ 87,563 ครัวเรือน จาก 475,789 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 19) จำนวน 391,463 คน จาก 1,813,088 คน (คิดเป็นร้อยละ 22) มีราษฎรอพยพทั้งสิ้น 10,373 คน โรงแรม/รีสอร์ต 5 แห่ง พื้นที่การเกษตร 348,152.758 ไร่มีผู้เสียชีวิต 9 ราย (รวบรวมจากตารางแบบรายงานสรุปความ

เสียหายจากสถานการณ์อุทกภัยประจำปี 2554 จังหวัดอุบลราชธานี) ประมาณการมูลค่าความเสียหาย เท่ากับ 87,710,000 บาท¹ นับเป็นมูลค่าความเสียหายที่สูงมาก

3. สาเหตุของอุทกภัยในจังหวัดอุบลราชธานี

1) สาเหตุจากธรรมชาติ

1.1) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาวะอากาศ ร่องมรสุมและลมประจำท้องถิ่น เช่นในปี 2554 เกิดปรากฏการณ์ลานีญา ฝนที่มาเร็วกว่าปกติและปริมาณฝนสะสมทั่วประเทศตั้งแต่เดือนมกราคม – ตุลาคม 2554 พายุ ปี 2554 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากพายุที่เคลื่อนตัวมาจาก ทะเลจีนใต้ ทั้งหมด 5 ลูก ได้แก่ พายุโซนร้อนไหมมา นกเต็น ไท่ถาง เนสาด และนาลแก

1.2) การใช้ที่ดินริมตลิ่ง หรือพื้นที่น้ำหลาก ป่าบุ่งป่าทามทำให้สภาพพื้นที่รับน้ำมีความเปลี่ยนแปลงจึงเป็นอุปสรรคในการรองรับ ซึมซับและการไหลของน้ำ

1.3) เมื่อปริมาณน้ำจากพื้นที่เหนือน้ำมูล น้ำชี และลำน้ำสาขาไหลลงมารวมกันก่อนไหล ผ่านลำน้ำมูลในพื้นที่ อำเภออุบลราชธานี และอำเภอวารินชำราบ ซึ่งมีพื้นที่จำกัดของการระบายน้ำ ตาม สภาพของลำน้ำจาก อำเภอเมือง ถึง อำเภอพิบูลย์มังสาหารซึ่งมีลักษณะเป็นคอขวดและท้องน้ำมีความลาดชัน น้อยมากรวมทั้งมีเกาะแก่งธรรมชาติในแม่น้ำมูลบริเวณด้านท้ายน้ำ จึงเป็นอุปสรรคขัดขวางการระบายน้ำ

2) สาเหตุจากการพัฒนาเมือง

พื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานีมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็วในระยะ 10 กว่าปี ที่ผ่านมา ในแง่ การใช้ที่ดิน จากสภาพพื้นที่ที่ใช้สำหรับการเกษตร อาชีพเพาะปลูก และการประมง ค่อยๆถูกเปลี่ยนไปเป็น ชุมชนเมืองมากขึ้น นับจากการสร้างถนนเลียบเมืองสาย 231 การถมที่สร้างมหาวิทยาลัยราชธานี และ ห้างสรรพสินค้าต่างๆ รวมทั้งการอนุมัติให้เช่าที่ดินของราชพัสดุบริเวณริมถนนสถิตย์นิมานกาลในช่วงจาก ได้สะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปีฝั่งอำเภอวารินชำราบทั้งสองข้างทางยาวไปจนถึงสะพานข้ามกุดปลาขาวเป็น ระยะทางประมาณ 2.50 กิโลเมตร ส่งผลให้พื้นที่แก้มลิงที่เคยเป็นที่รับน้ำที่ผ่านมาหายไปจากการถมที่ ก่อสร้างห้างสรรพสินค้า ร้านค้าต่างๆมากมาย และ การก่อสร้างโครงสร้างขวางทางน้ำธรรมชาติทำให้มี ผลกระทบต่อการระบายน้ำและก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ดีการเกิดภาวะน้ำท่วมที่ผ่านมามีสาเหตุหลักมาจากมวลน้ำชีไหลมารวมกันกับแม่น้ำมูล ก่อนไหลผ่านเขตเทศบาลเมืองนครอุบลราชธานี และเทศบาลเมืองวาริน ซึ่งมีข้อจำกัดของขนาดช่องระบาย ลำน้ำ เพราะมีพื้นที่รับน้ำแคบลงไป พื้นที่รับน้ำไม่เพียงพอ สภาพพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ไปตามบริบทของ สังคม อันนี้เป็นสาเหตุหลัก ในการทำให้ปัญหาน้ำท่วมเกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยสรุปก็คือ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่รองรับน้ำที่ไหลมาทั้งหมด มีข้อสังเกตว่าถ้ายังไม่มีการจัดระเบียบผังเมืองให้

¹ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี, บัญชีสรุปความเสียหายของราษฎร จาก อุทกภัยจังหวัดอุบลราชธานี 2554, 2554.

ชัดเจนและดูแลการก่อสร้างในการขยายเมืองใหม่สาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมอาจมาจากสาเหตุของการระบายน้ำไม่ทันก็อาจจะเป็นสาเหตุหลักในอนาคต

4. สถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่กรณีศึกษา

บ้านหาดสวนยา

บ้านหาดสวนยาจะเป็นกลุ่มหมู่บ้านแรกๆที่ถูกน้ำท่วม พื้นที่จะถูกน้ำท่วมเป็นประจำแทบทุกปีในอดีตน้ำจะท่วมเร็วไปเร็ว ไม่ท่วมนานเท่าปัจจุบันซึ่งบางปี ชุมชนต้องรอน้ำลดในศูนย์พักพิงริมถนน 2-3 เดือนจึงจะได้อพยพกลับบ้านเข้าสู่บ้านเรือนของตน

บ้านช่างหม้อ

บ้านช่างหม้อประสบปัญหาน้ำท่วมทุกๆ ปี ในแต่ละปีจะมีระดับน้ำท่วมมากน้อยไม่เท่ากันลักษณะการท่วมเป็นการท่วมแบบค่อยๆท่วม ไม่ได้ท่วมแบบล้นปล้น ระดับน้ำจะค่อยเพิ่มระดับขึ้นมาเรื่อยๆเหมือนมดไต่ โดยเฉลี่ยปริมาณวันละ 10 – 15 เซนติเมตร และถ้าฝนไม่ตกต่อเนื่องก็จะลดลง และหากฝนตกมาอีกก็จะเพิ่มขึ้นมาอีก และในที่สุดก็จะล้นตลิ่ง ริมฝั่งแม่น้ำมูลมา โดยจะเริ่มไหลผ่านจากศาลาริมน้ำและไหลผ่านวัด เมื่อน้ำเริ่มไหลผ่านวัดแล้ว ชาวบ้านก็จะเตรียมตัวอพยพ ซึ่งเป็นเหมือนสัญญาณเตือนว่าน้ำจะท่วมสูงขึ้น จะต้องรีบอพยพย้ายไปอยู่บนถนนก่อน แล้วย้ายไปอยู่ศูนย์พักพิง โรงเรียนบ้านท่าซ่องเหล็กที่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน

ระดับความสูงของน้ำที่ท่วม จะอยู่ประมาณชั้นสองของตัวบ้าน (บ้านไม้สองชั้น) ประมาณ 2 เมตร โคนน้ำท่วมในระดับมาก ท่วมประมาณ 2 เมตร ชาวบ้านคนใดที่มีบ้านไม้ 2 ชั้นก็สามารถอยู่บนชั้น 2 ของตัวบ้านได้ ในปี 2521 และปี 2545 เป็นปีที่ท่วมหนักมากจะท่วมจนถึงหลังคาบ้าน โดยท่วมมาจากบริเวณทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เพราะเป็นที่ลุ่ม และจะล้นตลิ่ง น้ำจะไหลผ่านมาทางศาลาริมน้ำ และไหลผ่านวัดไปจนกระทั่งท่วมทั้งหมู่บ้าน และมีระยะเวลาในการท่วมตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน โดยเริ่มท่วมในเดือนกันยายน และเริ่มลดลงในเดือนตุลาคม และลดลงจนสามารถย้ายเข้ามาอยู่ได้ในเดือนพฤศจิกายน

ชุมชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านทัพไท

บ้านท่ากอกแท้ บ้านทัพไท บ้านคูเคื่อ น้ำท่วมใหญ่ครั้งแรก เท่าที่ชุมชนมีการจดจำไว้คือ ปี พ.ศ.2528 เป็นสภาพการท่วมที่มีระดับน้ำสูงมาก แต่เป็นการท่วมในระยะสั้น ๆ ประมาณ 3-4 วันเท่านั้น ไม่มีความช่วยเหลือจากทางราชการชัดเจนเช่นในปัจจุบัน ส่วนน้ำท่วมใหญ่ ปี พ.ศ.2545 เป็นการท่วมใหญ่ กินพื้นที่กว้าง น้ำค่อยๆท่วมในบางพื้นที่ แต่บางพื้นที่น้ำขึ้นเร็วมาก น้ำท่วมเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน ซึ่งเป็นระยะเวลายาวนานกว่าอดีต

หลังจากนั้นก็ท่วมแทบทุกปีจนถึงปี พ.ศ.2553 มีน้ำท่วมเช่นกัน แต่ไม่มากนัก การสัญจรทางถนนยังสามารถไปมาได้ บ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วม จะพบบริเวณริมตลิ่ง เช่นที่บ้านทัพไทย ซึ่งมีประมาณ 10 กว่าหลัง เป็นบ้านเรือนของคนฐานะยากจนมีสภาพไม่ถาวรตั้งอยู่ระดับต่ำกว่าถนนในหมู่บ้าน

ส่วนน้ำท่วมในปี พ.ศ.2554 ที่ผ่านมามีน้ำท่วมใหญ่ที่ทอดเวลานานกว่าปีที่ผ่านมา คือท่วมประมาณ 3 เดือน ตั้งแต่เดือน กันยายน ถึงเดือน พฤศจิกายน น้ำท่วมขึ้นและลงประมาณ 2 หรือ 3 ละครอก

ผู้นำบางคนเห็นว่าชุมชนเกาะแก้วทั้ง 3 หมู่บ้านมีลักษณะคล้ายแอ่งกระทะ โดยเฉพาะบ้านท่ากกแห่ และบ้านหาดคูเดื่อรวมทั้งจังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ตอนล่างของแม่น้ำสายต่างๆที่ไหลมารวมกันที่จังหวัดอุบลราชธานี จึงทำให้การท่วมมีระยะเวลาานานกว่าปีที่ผ่านมา

บ้านท่าออย

ปัจจุบันพื้นที่ภายในหมู่บ้านท่าออยน้ำจะท่วมไม่ถึงนอกจากฤดูกาลไหนที่มีความรุนแรงก็จะทำให้น้ำท่วมได้เหมือนกันแต่พื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมแทบทุกปีคือ พื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีพื้นที่ติดริมแม่น้ำมูล ฉะนั้นชาวบ้านจึงนิยมทำนาปรัง ส่วนนาปีชาวบ้านจะหลีกเลี่ยงการทำนาแต่จะปลูกผัก ที่มีระยะเวลาเก็บเกี่ยวสั้น และลงทุนในการผลิตไม่มาก ถ้าเมื่อไรเกิดภัยน้ำท่วมก็ขาดทุนเพียงเล็กน้อย

เทศบาลเมืองวารินชำราบ

มีชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมจำนวน 14 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกตุแก้ว ชุมชนดิงาม ชุมชนท่าบั้งมั่ง ชุมชนดอนจิว ชุมชนหาดสวนสุข ชุมชนหาดสวนสุข 1 ชุมชนหาดสวนยา ชุมชนท่ากอไผ่ ชุมชนกุศปลาขาว ชุมชนลับแล ชุมชนคูยาง ชุมชนวัดวารินทราราม ชุมชนกุศเป้งหมู่ 6 และชุมชนกุศเป้งหมู่ 16 ซึ่งชุมชนทั้ง 14 แห่งมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนขนานไปกับแม่น้ำมูลและลำน้ำสาขา

เนื่องจากทั้ง 14 ชุมชนจะมีที่ตั้งของชุมชนอยู่ในจุดที่มีน้ำท่วมมาตั้งแต่ดั้งเดิมแต่ในอดีตการท่วมของน้ำจะใช้เวลาไม่นาน 1-2 สัปดาห์นานที่สุดก็ไม่เกิน 1 เดือนน้ำก็จะถูกระบายลงแม่น้ำโขงออกสู่ทะเลแต่ปัจจุบันท่วมนานถึง 3 เดือนซึ่งมีสาเหตุมาจากการพัฒนาที่ดินริมถนนที่อยู่ในเส้นเศรษฐกิจเชื่อมระหว่างอำเภอวารินชำราบกับอำเภอเมืองอุบลราชธานี ที่เดิมเคยเป็นแก้มลิงรับน้ำที่ล้นมาจากแม่น้ำมูลแต่ปัจจุบันถูกถมสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า ฯลฯ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชนเป็นอย่างมากแม้จะทราบว่าชุมชนต้องถูกน้ำท่วมทุกปีแต่ระยะเวลาที่ท่วมจะยาวนานมากขึ้นเรื่อยๆจึงทำให้ชุมชนมีความกังวลกับสถานะน้ำท่วมในปัจจุบัน

5. ผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซาก

ทั้ง 19 ชุมชนใน 5 โครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากส่วนใหญ่เป็นชุมชนในเขตเมืองสองฝั่งของแม่น้ำมูลซึ่งมีอาชีพ วิถีชีวิตตามบริบทสภาพของพื้นที่ และศักยภาพของบุคคล จึงทำให้ได้รับผลกระทบที่แตกต่าง หลากหลาย ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาพบว่าชุมชนที่มีพื้นที่ทำกินด้านการเกษตรเช่นบ้านท่าออยพื้นที่เกษตรกรรมกว่า 1,500 ไร่ เสียหายทั้งหมด และได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโค ผู้เลี้ยงปลากะชังในชุมชน อีกจำนวน 8 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 6.45 ของผู้เสียหาย สำหรับอาชีพการทำนานั้นผลกระทบที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตเสียหายและรายได้ลดลง ขาดรายได้และไม่มีข้าวกิน ความรุนแรงของความเสียหายที่เกษตรกรได้รับ ทั้งนี้เนื่องจากมวลน้ำจำนวนมากและท่วมขังเป็นระยะเวลา 2 เดือน คือ เดือนกันยายน-เดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ไม่น้อย จึงส่งผลให้ข้าวที่กำลังตั้งท้องเสียหายทั้งหมด ส่งผลให้เกษตรกรขาดทั้งรายได้ อีกทั้ง

จะต้องคืนเงินในการหาเงินเพื่อไปซื้อข้าวกิน ส่วนพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรปลูกและได้รับความเสียหายพบว่ามีหลากหลายสายพันธุ์ อาทิ กข.10 กข.6 ข้าวเตี้ย ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมทุ่ง ฯลฯ

ส่วนชุมชนบ้านช่างหม้อที่มีอาชีพปั้นหม้อก็จะไม่สามารถผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายได้เนื่องจากต้องอพยพมาอยู่ศูนย์พักพิงวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตไม่สามารถนำมาผลิตได้จึงทำให้ขาดรายได้มาจนเกือบครบถ้วนในขณะเดียวกันกองดินสำหรับปั้นเตาก็ถูกน้ำพัดไปข้างแต่ก็ไม่ทั้งหมด แต่กองแกลบดำที่เป็นส่วนผสมสำหรับปั้นเตา จะเสียหายมากที่สุด น้ำจะพัดหายไปหมดหรือชุมชนที่ประกอบอาชีพเป็นแพอาหาร เช่นบ้านคูเดื่อซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ช่วงน้ำท่วมจะไม่สามารถทำการค้าขายได้เลยจำเป็นต้องปิดกิจการไปโดยปริยาย

ส่วนชุมชนที่มีอาชีพรับจ้าง ข้าราชการ พนักงานเช่นชุมชนหาดสวนยา ชุมชนเกตุแก้ว ชุมชนหาดสวนสุข ฯลฯ จะไม่มีผลกระทบต่ออาชีพเนื่องจากยังออกไปทำงานได้ตามปกติแต่จะมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นจากการเดินทางที่ต้องอาศัยเรือรับจ้าง ไปถึงวันละประมาณ 20-40 บาท ส่วนที่เป็นร้านค้าเกือบทั้งหมดจะนำสินค้าออกมาจำหน่ายในบริเวณศูนย์พักพิง

นอกจากรายได้จะไม่ก่อเกิดในช่วงของการเกิดน้ำท่วมยังก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายจากการอพยพย้ายสิ่งของในครอบครัวที่ไม่มีรถและหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยเหลือซ้ำไม่ทันการท่วมของน้ำ บางครัวเรือนถึงกับสร้างปัญหาหนี้สินให้กับครอบครัวภายหลังน้ำลดเลยทีเดียว

2) ผลกระทบด้านสังคม

จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนที่มีฐานะยากจนชาวบ้านส่วนใหญ่จะปลูกบ้านเดี่ยว เป็นบ้านไม้สองชั้น และบ้านชั้นเดียว ไม้มั่นคงสร้างให้พอคุ้มแดด คุ้มฝนเท่านั้น และเวลาน้ำท่วมจะได้ไม่เสียหายอะไรมากมาย แต่สภาพบ้านเรือนที่สร้างไม่มั่นคงจะมีความเสียหายจากการโดนลมพัด ประตูหน้าต่างบวม ผุพัง กลอนขึ้นสนิม โดยเฉพาะบ้านที่ใกล้ตลิ่งก็จะมีปัญหามากเรื่องที่ดินทรุดตัวก่อให้เกิดบ้านพัง ในส่วนของคนที่มีฐานะบ้านจะก่อสร้างด้วยปูนเป็นส่วนใหญ่ก็มีความเสียหายจากการแตกร้าว สีกะเทาะ

การคมนาคม สัตว์จรไปมาในชุมชนมีความยากลำบากและเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ใช้สำหรับการเดินทางโดยเรือเพื่อกลับเข้ามาดูแลทรัพย์สินที่เกรงว่าจะมีมิจฉาชีพมาขโมย หรือผู้ที่มีบ้านสองชั้นที่ยังพออาศัยได้ไม่ได้ออกมาก็ต้องเดินทางออกมาทำงาน ส่งลูกไปโรงเรียน ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้อย่างต่ำวันละ 40 บาท ครอบครัวที่มีเรือก็จะหมดค่าใช้จ่ายไปกับค่าน้ำมันในการสัญจร

ในขณะเดียวกันการเกิดภาวน้ำท่วมก็มีส่วนดีในส่วนของการสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี เอื้อเฟื้อต่อกันของคนในชุมชนที่เมื่อเกิดวิกฤติจะร่วมมือร่วมใจกันในการอพยพ ขนย้ายและดูแลผู้ด้อยโอกาสในชุมชน แต่ก็มีบ้างเหมือนกันในกลุ่มที่ไปอยู่ศูนย์พักพิงที่ต้องอยู่รวมกันกับคนจำนวนมากทำให้เกิดเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหาการลักขโมย ฯ

3) ผลกระทบด้านสุขภาพ

จากการศึกษาพบว่าส่วนมากโรคที่เกิดในระหว่างน้ำท่วม จะเป็นโรคเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ไข้หวัด ที่ร่างกายปรับตัวไม่ทัน เกิดจากการตากฝน และอากาศชื้น ผื่นคัน น้ำกัดเท้า เชื้อรา ต่าง ๆ นี้หนู ตา

แดง และโรคที่เป็นโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน ความดัน เป็นต้น ไม่ได้มีโรคติดต่อ การไปรักษาจะไปรักษาที่โรงพยาบาลวารินชำราบ เพราะอยู่ใกล้ หรือหน่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่มาตั้งเป็นหน่วยเฉพาะกิจในพื้นที่น้ำท่วมซึ่งจะมีพยาบาลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอยู่ประจำหน่วย

ระหว่างน้ำท่วมส่วนใหญ่จะมีความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับสถานที่ ที่อยู่อาศัยไม่สะดวก ไม่เหมือนอยู่ที่บ้าน นอนไม่หลับ อาหารการกินไม่มีความอร่อยเหมือนกับรับประทานอยู่บ้าน ห่วงบ้านเรือนที่หมู่บ้าน ว่างงานไม่ได้ทำอะไร บางครั้งรู้สึกท้อ และการขาดรายได้ที่จะใช้จ่ายจนเกือบครบครัว จากข้อมูลพบว่าคนที่มีความเครียดในระดับสูงคือกลุ่มเกษตรกรที่สูญเสียผลผลิตทางการเกษตรทั้งหมดจึงเกิดความเครียดจากการเสียดายทั้งเงินทุนและผลผลิตที่สูญเสีย รวมทั้งกลุ่มคนที่ต้องหาเช่ากินค่าในภาวะน้ำท่วมจะทำให้เพิ่มค่าใช้จ่ายทั้งจากการอพยพและการเดินทาง ส่วนใหญ่แก้ปัญหาด้วยการยืมหนึ่นอกระบบ

4) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลพบว่าถนนในชุมชน หมู่บ้านส่วนใหญ่ที่ลาดยางไว้เมื่อน้ำท่วมและน้ำลดลงขยงมะตอยจะหลุดออกไป ทำให้ถนนเกิดเป็นหลุมเป็นบ่อ สัญจรไปมาไม่สะดวก ส่วนชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำจะพบว่าตลิ่งทรุดตัวลง และทำให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้กับตลิ่ง จะต้องย้ายออกมาหรือขยับย้ายที่อาศัยออกมา เพราะกลัวตลิ่งทรุดลง

ในภาวะน้ำท่วมเป็นภาวะที่มีขยะ สิ่งสกปรกลอยมากับน้ำจำนวนมากโดยเฉพาะช่วงที่น้ำลดระดับจนแห้งแล้วในชุมชน หมู่บ้านตามบ้านเรือนและสถานที่สาธารณะต่างๆเช่นวัด โรงเรียน ศาลากลางบ้านจะมีขยะทิ้งค้างไว้ในแต่ละที่ในปริมาณมาก

ปีใดที่มีการสภาวะการท่วมของน้ำนานเช่นปี 2554 พบว่าการท่วมนาน ทำให้น้ำมีสภาพเน่าเสีย เนื่องจากน้ำที่นิ่งไม่ไหลไปไหน โดยเฉพาะช่วงระยะท้ายๆของการท่วม เช่นพื้นที่บ้านทัพไทย จากการสำรวจพบว่ามีปัญหาหนักที่สุดโดยชาวบ้านตอบว่า สภาพน้ำเป็นน้ำนิ่งไม่ไหล ร้อยละ 43.4 และน้ำเน่าเสีย ร้อยละ 30.3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเกือบครึ่งในชุมชนที่ต้องเผชิญกับภาวะน้ำเน่าเสีย น้ำท่วมขังส่งผลให้เสียทั้งสุขภาพกายและจิตใจ

6. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ

1) องค์ความรู้ในการจัดการน้ำท่วม

ในการรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์ชุมชนพบว่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายความเชื่อและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาวะน้ำท่วมที่ยังดำรงอยู่และถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นขนานนาเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการสังเกตการไหลของน้ำจากทางตอนบนของแม่น้ำ จะมีระดับเท่าไรหรือน้ำขึ้นเรื่อยหรือเปล่า และถ้าน้ำมาแรงก็มีสิ่งของไหลมาตามลำน้ำ เช่น ท่อนไม้ ซึ่งเป็นจุดที่จะสังเกตเห็นความเร็วและความแรงของระดับน้ำที่กำลังมา

(2) ชาวบ้านมีการนำเอาเสาท่อนไม้ไปปักไว้ริมตลิ่ง สังกัดระดับของน้ำในแม่น้ำ เพื่อจะรู้ได้ว่าน้ำขึ้นถึงระดับใดแล้ว ควรที่จะอพยพเลยหรือไม่

(3) ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าปีใดมีเดือนแปด สองหนแสดงว่าปีนั้นฝนจะแล้ง โอกาสน้ำจะท่วมมีน้อยมาก

(4) เมื่อมีปัญหาสภาพที่ปวดเมื่อยตามส่วนต่างๆ ชาวบ้านจะใช้การแช่เท้าด้วยน้ำเกลืออุ่นๆ และใส่ขมิ้นหรือสมุนไพรอื่นๆ ลงไปด้วยทำให้อาการทุเลาเร็วขึ้น

(5) ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่น้ำจะท่วมทุกปีบางส่วนที่มีฐานะดีก็จะสร้างแพลอยน้ำแบบถาวรไว้ใช้ในภาวะน้ำท่วมเลยและบางครอบครัวหลังน้ำลงจะนำมาทำเป็นแพขายอาหาร แต่บางส่วนที่ยากจนก็ไม่มีความสามารถในการซื้อวัสดุมาสร้างได้

(6) มีการสร้างแคร่สูงติดกับเพดานบ้าน เพื่อใช้ในการเก็บสิ่งของต่างๆ ให้พ้นน้ำ ซึ่งพบมากที่บ้านท่ากอกแห่ ในทำนองเดียวกัน หลายครอบครัว มีการผูกสิ่งของขนาดใหญ่กับคานบ้าน ให้พ้นน้ำ เช่น การผูกตู้เย็น ตู้เสื้อผ้าให้ลอยพ้นน้ำ ในช่วงน้ำท่วม

2) ศักยภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจ

อาชีพของคนในพื้นที่วิจัยทั้ง 19 ชุมชนมีความหลากหลายเช่น ข้าราชการ เกษตรกรรมทำนา ทำสวนดอกไม้ สวนผัก เลี้ยงปลาในกระชัง ค้าขายทั้งขายของชำ ร้านอาหาร แพอาหาร รับจ้างทั่วไป ฯลฯ ฉะนั้นเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมจึงมีวิธีการจัดการ ปรับตัวให้สอดคล้องกับอาชีพที่แตกต่างกันเช่น

(1) เลี้ยงปลาในกระชัง ในช่วงน้ำท่วมชาวบ้านที่ทำแพปลาจะนำเชือกมารัด ยึด แพปลาไว้กับเสาที่แน่นหนา ไม่ให้แพปลาไหลไปตามน้ำ

(2) ร้านค้า ส่วนใหญ่เมื่ออพยพขึ้นมาอยู่ในศูนย์พักพิงก็จะทำการเปิดร้านค้าขายเหมือนเดิม โดยนำสินค้าที่ขนขึ้นมาด้วยออกมาจำหน่ายกับชาวชุมชนที่อพยพมาอยู่ด้วยตนเอง

(3) อาชีพที่ออกนอกชุมชน เช่น การรับจ้างทั่วไป ข้าราชการ พนักงาน ส่วนใหญ่จะต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มในการเดินทางสัญจรทางเรือสำหรับกลุ่มที่ยังอยู่ในบ้านพักของตนในพื้นที่น้ำท่วม

(4) การปรับตัวของชุมชน จะใช้จ่ายอย่างประหยัด มากยิ่งขึ้นเนื่องจากขาดรายได้ประจำบางส่วนที่ทำไม่ได้แต่ก็มีการหารายได้เสริมเช่นการออกเรือไปหาปลา การพายเรือรับจ้าง รับจ้างขนของ บางครอบครัวถ้าฉุกเฉินมากก็จะใช้วิธียืมญาติหรือกู้ยืมระบบ

(5) ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่มีการประกอบอาชีพในระหว่างน้ำท่วม เช่นที่บ้านช่างหม้อที่เป็นหมู่บ้านท่าเตาที่ใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง จะต้องใช้เตาอบ พื้นที่ในการปั้น ที่วางวัสดุส่วนผสม จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้เลยหรือแพอาหารของชุมชนบ้านคูเดื่อน้ำท่วมจะตัดหมู่บ้านให้กลายเป็นเกาะทันที ลูกค้าเข้าไปไม่ได้

3) ศักยภาพชุมชนด้านที่อยู่อาศัย

จากการสัมภาษณ์พบว่าบ้านเรือนของชุมชนในปัจจุบันเป็นบ้านชั้นเดียวเป็นส่วนมากส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า การสร้างบ้านชั้นเดียวราคาไม่สูงมากและใช้ในการค้าขายของได้ ไม่กลัวน้ำท่วมเพราะที่ผ่านมาก็ท่วมไม่สูงมาก มีท่วมหนักๆก็ห่างกันเกือบ 10 ปีจึงไม่กังวล แต่เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วม จะมีการนำเอากระสอบ

ทรายมาวางเป็นแนวคั่นกันน้ำ และขนย้ายสิ่งของไว้บนชั้น 2 ของบ้านหรือขึ้นไว้บนที่สูงถ้าเป็นบ้านชั้นเดียว จะย้ายของขึ้นที่สูงโดยการต่อโต๊ะ แคร่ที่พับให้สูงพอที่จะวางสิ่งของได้ ของใช้ที่ขนได้ก็จะนำไปฝากไว้กับญาติหรือคนรู้จักที่บ้านน้ำไม่ท่วมหรือในศูนย์พักพิงก่อน ส่วนบ้านที่หลังคาสูงก็จะทำเป็นรอกมัดสิ่งของชักรอกให้ขึ้นไปอยู่ติดกับคานบ้าน และบางส่วนจะหา อุปกรณ์ใกล้ตัวมาทำแพ ปลูกติดกับบ้านไว้อยู่อาศัยเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัย

ช่วงน้ำลดลงถ้าไม่เสียหายมากจะช่วยกันซ่อมแซมเองแต่ถ้าเสียหายมากก็ใช้การจ้างช่างมาซ่อม บ้านบางหลังที่สามารถยกสูงได้ก็มีการติดบ้านให้สูงขึ้น มีการ ทำสะพานแบบยกขึ้นลงได้ เมื่อใช้กับการสัญจร

4) ศักยภาพชุมชนด้านการจัดการพื้นที่ทางการเกษตร

ชุมชนที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เช่นบ้านท่าบ่อได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการทำงานจากการทำนาปีมาเป็นการทำงานปรังแทน โดยอาศัยการสูบน้ำจากแม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ขึ้นมาใช้ในการทำงานเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติน้ำท่วมอันจะก่อให้เกิดความเสียหายกับเกษตรกรเช่น พ่อสอน พวงเขียว (2555) ได้เล่าถึงการทำนาว่า “...ทำนาแบบไม่ไถ ไม่หว่านและไม่ดำ รอเกี่ยวอย่างเดียว ...พอถึงเดือนมกราคมก็เริ่มทำนาปรังโดยปลูกข้าวพันธุ์ กข.10 ซึ่งมีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 4 เดือน และหลังจากเก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวเมื่อเดือนเมษายน พบว่าเมล็ดข้าวร่วงเยอะมาก พอเข้าเดือนพฤษภาคมฝนเริ่มตกและดินมีความชื้น พอเลยคิดหาเพื่อประหยัดเรื่องเมล็ดพันธุ์จึงใช้รถไถใหญ่ติดเครื่องปั่นเลย จากนั้นเมล็ดข้าวได้งอกเยอะมากและข้าวขึ้นสวยจึงเอาปุ๋ยเคมีไปหว่านบ้าง และน้ำปีนี้ก็ไม่ท่วมจึงได้ผลผลิตดีมาก จากนาไร่ครึ่งได้ผลผลิตถึงหกสิบกระสอบซึ่งกระสอบหนึ่งๆก็ประมาณสามสิบกิโลกรัม...” จึงนับว่าเป็นการปรับอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดความเสี่ยง

ส่วนสัตว์เลี้ยงเช่น หมู ไก่ เป็ด วัว ควาย จะมีวิธีการจัดการที่หลากหลายเช่น ทำแพเพื่อให้สัตว์เลี้ยงได้อยู่อาศัย เคลื่อนย้ายไปอยู่ในที่สูง หรืออพยพออกจากบริเวณน้ำท่วม นำไปฝากบ้านญาติรวมทั้งบางครั้งต้องตัดใจนำไปขายในราคาถูก

5) ศักยภาพชุมชนด้านการอพยพ

ช่วงปี 2493 ชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะย้ายสิ่งของด้วยเรือหาปลา และบางส่วนจะย้ายด้วยเกวียน เนื่องจากว่าสมัยก่อนไม่ค่อยมีรถและการสัญจรก็ไม่ สะดวกเหมือนเช่น ทุกวันนี้ แต่ปัจจุบันจะ ขนย้ายด้วยรถยนต์และเรือท้องแบน และเรือหาปลาเกือบทั้งหมด

การอพยพขนย้ายในอดีต จะไม่มีหน่วยงานใดมาช่วยไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์การขนย้ายหรืออุปกรณ์สร้างที่อยู่อาศัยในศูนย์พักพิง จนกระทั่งต่อมาในปี 2543 จนถึงปัจจุบัน จะมีหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และหน่วยงานปกครองส่วน ท้องถิ่น จะเข้ามาให้บริการในการอพยพขนย้าย ร่วมกับชุมชนชาวบ้าน ทำให้การขนย้ายไม่ลำบากและเป็นเรื่องยุ่งยากเช่นในอดีต และสามารถจัดการได้ในเวลาอันรวดเร็วก่อให้เกิดความเสียหายน้อยกว่าอดีต

ปัจจุบันจะมีการวางแผนในการอพยพ โดยมีวิธีการและการวางแผนร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับผู้นำชุมชนถึงการอพยพเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อเตรียมตัวอพยพ ย้ายออกจากบ้าน โดยประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก เมื่อมีการประกาศของผู้นำชุมชนให้อพยพกลุ่มแรกที่อพยพคือ เด็ก คนชรา คนป่วย คนพิการและสัตว์เลี้ยงจะนำไปไว้ในที่ปลอดภัย คนที่แข็งแรงจะอยู่ในบ้านจนกว่าจะอยู่ต่อไปไม่ได้จึงอพยพออกมาเนื่องจากเกรงว่าเมื่อไม่มีใครเฝ้าบ้านจะถูกรังแกและขโมยของที่ไม่ได้ขโมยมาด้วย

6) ศักยภาพชุมชนด้านการจัดการศูนย์พักพิง

ศูนย์พักพิงส่วนใหญ่จะถูกกำหนดเป็นจุดที่ไม่ไกลจากชุมชนเนื่องจากถ้าไปอยู่ไกลก็จะเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับชาวบ้านที่ต้องเที่ยวเข้าไปดูบ้านที่ถูกน้ำท่วมและกลุ่มที่มีอาชีพนอกชุมชนส่วนใหญ่จะทำงานในตัวเมืองที่อยู่ไม่ไกลจากศูนย์พักพิง ในการก่อสร้างเพิงพักในศูนย์ฯ ชุมชนชาวบ้านจะช่วยกันสร้างซึ่งวัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่ได้จากการยืมจากอปท.เช่น เสื่อ สังกะสี ฝาใบ ตะปู ผสมผสานไปกับสิ่งที่ชาวบ้านมีเช่น แคร่ ฝาใบไวนิล ไม้กระดานพื้นๆ

ในการรักษาความปลอดภัย จะมีการจัดเวรยามโดยมาจากความสมัครใจของชาวบ้าน ร่วมกันกับกรรมการหมู่บ้านดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวก ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆให้กับชาวบ้าน

7) ศักยภาพชุมชนในการดูแลสุขภาพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากจะปรับตัวกับสภาพน้ำท่วมได้ค่อนข้างดีเมื่อมีการเจ็บป่วยจะไปโรงพยาบาลด้วยตนเองหรือบางครั้งก็ซื้อยากินเองซึ่งเป็นยาที่เคยกินเคยใช้อยู่แล้ว

ชุมชนที่อยู่ติดริมน้ำที่มีเรือพายไว้สำหรับการแข่งขันก็ถือโอกาส จัดกิจกรรมชักซ้อมฝีพาย หรือบ้านท่ากกแห่ ก็จะมีการนำกิจกรรมการละเล่นทางน้ำในอดีต กลับมาเล่นกันในช่วงน้ำท่วม เช่น การแข่งขันพายเรือเล็ก กีฬาทางน้ำ เพื่อคลายเครียด

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ การพูดคุยสนทนากับคนในครอบครัว ญาติ และเพื่อนๆ รวมทั้งการสวดมนต์ และนั่งสมาธิ โดยมีการนำหลักศาสนาทั้งคริสต์และพุทธ มาใช้ในการลดภาวะความเครียด ความกังวล และความเบื่อหน่ายที่ไม่สามารถกลับเข้าบ้านได้ในช่วงเกิดวิกฤติน้ำท่วม

7. การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากในชุมชน

จากการรวบรวมข้อมูลและการลงพื้นที่ติดตามใน โครงการวิจัยทั้ง 5 โครงการ รวมทั้งการสัมภาษณ์ชุมชนพบว่า การจัดการภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากในชุมชนที่ผ่านมา ประกอบด้วย ขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การป้องกันและลดผลกระทบ การเตรียมความพร้อม การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน และการฟื้นฟูบูรณะ รวมทั้งปัญหา อุปสรรคในการจัดการภัยพิบัติและแนวทางการแก้ไขที่ผ่านมา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การป้องกันและลดผลกระทบ

ชาวบ้านและผู้นำชุมชนต่างๆส่วนใหญ่จะได้รับการชักซ้อมแผนการอพยพจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยอบรมผ่านกลุ่มอพปร.ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำ

ท่วมซึ่งอุปท.ในแต่ละพื้นที่ก็จะนำความรู้ลงไปขยายผลต่อในชุมชนและจะมีบางชุมชนที่อยู่ในแผนงานของเหล่ากาชาดเขต 7 จะได้รับการฝึกอบรม มีการจัดตั้งคณะทำงาน ชักซ้อมแผนการอพยพต่างๆจากหน่วยงานเหล่ากาชาดอย่างเข้มข้นเช่น บ้านช่างหม้อ บ้านดอนจิว ชุมชนบูรพา ฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นขั้นตอนของการจัดการความเสี่ยง ที่ชุมชนเองก็ให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ดีหน่วยงานองค์กรเช่นนี้ก็จะมียึดจำกัดในการทำงานที่มีกลุ่มเป้าหมายในแต่ละปีจำกัดประมาณ 5-6 พื้นที่ไม่สามารถทำงานครอบคลุมได้ทั่วทั้งจังหวัด ฉะนั้นในพื้นที่ศึกษาวิจัยทั้ง 5 โครงการจึงมีเพียงบ้านช่างหม้อ บ้านดอนจิวที่เคยได้รับการฝึกอบรมและจัดตั้งคณะกรรมการรับมือภัยพิบัติอย่างจริงจัง

จากการสัมภาษณ์ทั้งอุปท.และชุมชนพบว่าในชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยทำแผนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนเข้าไว้ในแผนประจำปีที่ต้องจัดส่งให้อุปท.เลยและชาวบ้านคิดว่าเป็นหน้าที่ของอุปท.มากกว่าเป็นหน้าที่ของชุมชนในการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดอุทกภัย

ในพื้นที่ที่ทำการเกษตรจะมีการปรับตัวจากการทำนาปีมาเป็นการทำนาปรัง ปรับแผนการผลิตและการหารายได้จากแหล่งอื่นเช่นการหาของป่า การรับจ้างทั่วไป การหาปลา มาเป็นรายได้ช่วงน้ำท่วมแทน

2) การเตรียมความพร้อม

เมื่อถึงช่วงฤดูฝนจะมีการแจ้งเตือนระดับน้ำและเฝ้าระวังจากผู้ใหญ่บ้านผ่านทางหอกระจายข่าว ทั้งช่วงเช้า และช่วงเย็น ชาวบ้านเตรียมเก็บของที่ทำเป็นเงินที่สูง ถ้าบ้านไหนเป็นบ้านสองชั้น ก็จะเก็บของขึ้นชั้นสอง ส่วนของที่ไม่จำเป็นหรือไม่เอาแล้วก็จะทิ้งไว้ข้างล่าง และจัดบริเวณรอบบ้านให้เรียบร้อย สะอาด สะอาด เพื่อไม่ให้สัตว์มีพิษ เช่น งู ตะขาบ มาแอบซ่อนตามบ้านเรือนรวมทั้งมีการเตรียมสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้เพื่อรอเตรียมอพยพไปยังไปยังศูนย์พักพิงเช่นชุมชนบ้านช่างหม้อจะมีขั้นตอนการเตรียมอพยพดังนี้

- (1) ผู้นำชุมชนประกาศแจ้งเตือนระดับน้ำ
- (2) ผู้นำชุมชนประกาศเตรียมอพยพ โดยแจ้งผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน
- (3) จัดเตรียมรถที่ใช้ในการอพยพสิ่งของ คน และอื่นๆ
- (4) อพยพไปยังศูนย์พักพิง โรงเรียนเป็นบ้านทำช่องเหล็ก โดยแบ่งออกเป็น 3 โซน

จากการสัมภาษณ์พบว่าชุมชนส่วนใหญ่เมื่อมีการอพยพจะขึ้นไปอยู่ในจุดเดิมที่เคยอยู่ แต่ก็มีอยู่บ้างที่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันในการแย่งที่ตั้งของพักชั่วคราว ซึ่งก็ไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนสามารถจัดการกันเองได้ สิ่งของที่นำออกไปด้วยส่วนใหญ่จะเป็นของใช้ส่วนตัว เครื่องใช้ไฟฟ้าเช่น พัดลม โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเสียง ถ้าเป็นบ้านชั้นเดียวและค่าน้ำจะขึ้นสูงจะนำไปฝากบ้านญาติหรือผูกไว้กับไม้คานบ้านส่วนบ้านสองชั้นจะนำไปเก็บไว้ชั้นบน

3) การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน

ในภาวะฉุกเฉินเมื่อน้ำท่วมถึงบ้านเรือนแล้วชุมชนในแต่ละพื้นที่ต่างก็มีการจัดการตนเองตามศักยภาพและบริบทของชุมชนที่มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องสภาพแวดล้อม ฐานะของคนในชุมชน รวมทั้งความสามารถในการบริหารจัดการช่วยเหลือของอุปท.ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

(1) การอพยพ

เมื่อประสบภัยน้ำท่วม สิ่งแรกที่ชาวบ้านมีการจัดการคือการอพยพ ขนย้ายสิ่งของ ซึ่งการขนย้ายมักจะดำเนินการกันเอง โดยชุมชนจะร่วมด้วยช่วยกันในการขนย้ายสิ่งของต่างๆ มีการจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือกันเองในชุมชน มีการจัดหาเรือกันเองก่อนที่จะไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน บางส่วนก็ทำการจ้าง เช่นรถยนต์และแรงงานของเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ รถขนย้ายส่วนใหญ่จะเป็นของหน่วยงานราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมณฑลทหารบกที่ 6 ซึ่งแต่ละส่วนถ้ามีการประสานความต้องการไว้ล่วงหน้าจะไม่เกิดความล่าช้า

ในการตัดสินใจว่าจะอพยพเมื่อไร ชาวบ้านจะใช้การดูระดับน้ำและความแรงความเร็วของน้ำเป็นเกณฑ์ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีเกณฑ์ที่แตกต่างกันเช่นบ้านช่างหม้อเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำเมื่อน้ำขึ้นมาถึงถนนบริเวณวัด ที่อยู่ริมน้ำก็จะเริ่มทำการอพยพ จะทยอยทำการขนย้าย ไปเรื่อยๆ โดยใช้พาหนะ คือ เรือและรถที่มาจากความช่วยเหลือของเทศบาลตำบลค่าน้ำแสบและ มณฑลทหารบกที่ 6 รวมทั้ง หน่วยงานภาครัฐที่จังหวัดส่งมาช่วยเหลือ บางครัวเรือนก็ได้รถของชาวบ้านที่เป็นญาติพี่น้องตัวเองมาช่วยเหลือ

จากข้อมูล โครงการวิจัย เสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขในการจัดการสุขภาวะของชุมชนกับภัยน้ำท่วมในเขตรับผิดชอบของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทัพไทย เมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดย อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุลและคณะ ที่ได้สำรวจความคิดเห็นของชาวบ้าน 3 หมู่บ้านที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณถนนเลียบเมืองที่บ้านคูเดื่อพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.1 ไม่อพยพ คือยังคงอยู่บ้านตนเอง โดยย้ายขึ้นชั้นสอง ทั้งนี้อาจมีบางคนไปพักที่ศูนย์พักพิงชั่วคราว โดยเฉพาะเวลากลางวัน เพื่อรอคอยรับความช่วยเหลือและอยู่พูดคุยกับเพื่อนๆ เพื่อติดตามข่าว ชาว บ้านหาดคูเดื่อ ส่วนใหญ่ถึง ร้อยละ 89.2 ไม่อพยพ โดยยังคงอาศัยบ้านชั้นสอง และเก็บข้าวของบนแพของตนเองเนื่องจากบ้านคูเดื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวริมแม่น้ำมูล ชุมชนจึงมีอาชีพเป็นร้านอาหารให้กับผู้ที่มาพักผ่อนและรับประทานอาหารเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมแพอาหารต่างๆเหล่านี้จะถูกแปรสภาพเป็นที่อยู่อาศัย ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนถือว่ามีความฐานะปานกลางถึงดี สำหรับบ้านที่ยากจนและมีชั้นเดียวจะอพยพไปที่วัดหาดคูเดื่อและ โรงเรียนหาดคูเดื่อ ซึ่งได้รับความร่วมมือในการให้ที่พักดี

ส่วนบ้านท่ากกแห่มีการอพยพมากที่สุด และได้สถานที่รองรับการอพยพที่สะดวกสบายพอสมควร โดยเฉพาะเรื่องห้องสุขา คือ อาคารสำนักงาน จัดหางานจังหวัดอุบลราชธานี และ โรงแรมบ้านไม้งาม ซึ่งเป็นส่วนงานราชการและภาคเอกชนที่อยู่ไม่ไกลจากชุมชนอนุเคราะห์ให้ใช้เป็นศูนย์พักพิงบางส่วน

ส่วนบ้านทัพไทย มักจะ อพยพไปที่ ต.อะไหล่น ต.มากที่สุด ร้อยละ 33.3 เนื่องจากอยู่ใกล้หมู่บ้านและเป็นที่ว่างที่กว้างขวาง มีส่วนน้อยที่ไป ที่ว่างตรงข้ามห้าง โฮมฮับ และที่ดินว่างเปล่าของบริษัท ก้าวหน้าไก่อสด โดยเป็นการไปก่อเพิงพักพิงชั่วคราว จากวัสดุของตนเอง หรือใช้เต็นท์พลาสติก ส่วนที่พักพิงหรือเต็นท์ของอบต.แจะระแม่มักจะใช้สำหรับกิจการส่วนรวม เช่นเก็บผักของบริจาค จุดแจกของบริจาค

ในส่วนของการอพยพพบว่าถ้าไม่ถึงจุดที่วิกฤตจริงๆชาวบ้านจะไม่ย้ายไปอยู่ศูนย์พักพิง แม้จะย้ายออกไปในบางส่วนก็จะมีคนเฝ้าดูแลทรัพย์สินอยู่ในบ้านที่ถูกน้ำท่วมเนื่องจากเกรงการถูกฉกฉาบบ้าน ขโมยข้าวของที่ไม่นำเงินมาด้วย

ทีมวิจัยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนถึง เหตุผลที่ชุมชนไม่ย้ายบ้านหนีน้ำท่วมไปที่อื่น พบว่าชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นเวลานานบางชุมชนอยู่มาเป็น 100 กว่าปีเช่นชุมชนหาดสวนยา บ้านทัพไท บ้านท่ากกแห่ บ้านคูเคื่อ ฯ เป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษมีความผูกพัน ที่สำคัญอยู่ใกล้เมือง สะดวกสบายทั้งเรื่องของการทำมาหากินและการศึกษาของลูกหลาน ไม่มีเงินไปซื้อที่ดินใกล้เมืองซึ่งตอนนี้ราคาสูงมาก ขอยกตัวอย่างของบางพื้นที่จากการสำรวจพบว่า เหตุผลที่ชาวบ้านไม่ย้ายไปที่อื่น ไม่เกี่ยวกับความสบายจากการรอคอยความช่วยเหลือ เหตุผลสำคัญที่ชาวบ้านไม่ย้าย บ้านหนีน้ำท่วมไปที่อื่น พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.9 ตอบว่า เพราะอยู่ที่นี้มาแต่ปู่ย่าตายาย ซึ่งหมายความว่า การอยู่มานานและความรู้สึกผูกพันกับที่ดินที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอน เหตุผลรองลงมาคือ คู่กันเคยกับการอยู่ที่นี้ มีความสุขที่ได้อยู่ที่นี้ และไม่มีเงินไปซื้อที่อื่น ร้อยละ 18.6, 16.4 และ 16.0 ตามลำดับ โดยชาวบ้านท่ากกแห่บ้านมีความเห็นเป็นสัดส่วนสูง มากกว่าชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ ดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 แสดงเหตุผลที่ท่านไม่ย้ายบ้านหนีน้ำท่วมไปที่อื่น

เหตุผลที่ท่านไม่ย้ายบ้านหนีน้ำท่วมไปที่อื่น	จำนวนสัดส่วน (ร้อยละ)			
	บ้านทัพไทย N=99	บ้านท่ากกแห่ N=61	บ้านหาดคูเคื่อ N=65	เฉลี่ย N=225
เพราะอยู่มาแต่ปู่ย่าตายาย	37.4	75.3	27.7	44.9
คุ้นเคยกับอยู่ที่เดิม	6.1	44.1	13.8	18.6
มีความสุขที่ได้อยู่ที่นี้	7.1	42.5	6.2	16.4
ไม่มีเงินไปซื้อที่อื่น	12.1	24.5	13.8	16.0
ญาติพี่น้องอยู่ด้วยกัน	4.1	24.5	1.5	8.9

แม้จะเป็นพื้นที่ที่ประสบภัยน้ำท่วมทุกปี และผลจากการถมที่มากขึ้นทำให้ความเสี่ยงที่จะประสบภัยน้ำท่วมมีมากขึ้น แต่ชาวบ้านในพื้นที่ก็ยังไม่ว่าว่าจะย้ายไปที่อื่น บางครั้งถูกสังคมบางส่วนกล่าวหาผู้ประสบภัย ว่าต้องการอยู่ในพื้นที่น้ำท่วม เพื่อรอรับความช่วยเหลือ ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าไม่สอดคล้องกับทัศนคติดังกล่าว ชาวบ้านอาศัยอยู่ที่ดินแห่งนี้มานานร้อยปี ซึ่งเป็นถิ่นเกิดของบรรพบุรุษ และภาวะน้ำท่วมก็เป็นเรื่องปกติของพื้นที่ทางธรรมชาติ ที่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตมากนัก หากแต่ปัญหาน้ำท่วมในระยะหลังเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์มากกว่าจากปัจจัยทางธรรมชาติซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐไม่สามารถจัดการได้ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาและระดับน้ำที่ท่วมสร้างความเดือดร้อนมากกว่าในอดีต

(2) การจัดการด้านอาชีพ

ในช่วงของการเกิดภาวะน้ำท่วมคนที่มีความรู้ในชุมชนส่วนใหญ่จะสูญเสียรายได้ที่เกิดจากอาชีพเดิมเกือบทั้งหมด มีเพียงบางส่วนที่ยังคงดำเนินการได้เช่นร้านขายของชำซึ่งจะยกร้านมาไว้ในศูนย์พักพิงแต่รายได้ก็จะลดลงหรือกลุ่มที่ทำงานเป็นข้าราชการ ลูกจ้าง รับจ้างในองค์กรหน่วยงานต่างๆที่ไม่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่พอว่างงานก็จะมีหลายอาชีพเพิ่มขึ้นในระหว่างน้ำท่วมเช่น รับจ้างทั่วไปแล้วแต่ใครจะจ้างโดยจะได้ค่าแรงวันละ 200-300 บาท บ้างก็ไปหาปลาหารายได้วันละ 200 – 500 บาทขึ้นกับชนิดของปลาที่จับได้ คนที่มีเรือก็จะแจวเรือรับจ้างเนื่องจากยังมีคนอาศัยอยู่ในบ้านที่น้ำท่วมอยู่ส่วนหนึ่งจึงต้องเดินทาง เข้าออกไปทำงาน รายได้ประมาณ 300-500 บาทต่อวัน

(3) การสัญจร/การเดินทางระหว่างน้ำท่วม

การสัญจรหรือการเดินทางระหว่างน้ำท่วม ชาวบ้านจะเข้าออกจากบ้านและศูนย์พักพิงโดยเรือรับจ้าง จะเข้าออกวันละ 2 เที่ยว เช้า เย็น ค่าเรือไปกลับเที่ยวละ 20-30 บาท โดยใช้เรือหางยาวรับจ้าง ของคนในหมู่บ้านวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้าออกคือ ออกไปทำงาน ส่วนใหญ่จะเข้าไปดูแลความเรียบร้อยและสิ่งของทรัพย์สินที่ถูกน้ำท่วมและเก็บไว้ที่บ้านตัวเองซึ่งอาจมีขโมยเอาสิ่งของที่ไม่ได้นำไปด้วย มีชุมชนส่วนน้อยที่มีเรือเป็นของตนเอง

เมื่อระดับน้ำสูงจนมองไม่เห็นขอบถนน ชุมชนจะช่วยกันทำสัญลักษณ์ริมถนนและบริเวณที่ระดับน้ำลึกเพื่อป้องกันการพลัดตกและความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน

(4) การจัดการในศูนย์พักพิง

ในส่วนที่ชุมชน จัดการกันเองคือการสร้างเพิงพัก โดยมีวัสดุ อุปกรณ์ที่ยืมจากอปท.และบางส่วนก็เป็นของชุมชนที่เตรียมมาจากในชุมชนของตน บางจุดก็มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานให้บริการ ชุมชนก็จะไปจับจองอยู่กันเป็นกลุ่มๆตามที่อปท.เป็นผู้กำหนดจุดต่างๆซึ่งจะมีสาธารณูปโภคเช่นจุดน้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำไว้ให้บริการ

อาหารและน้ำดื่มจะได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เอกชนที่นำเข้ามาบริจาค แต่อย่างไรก็ดีสิ่งที่ได้รับบริจาคบางส่วนก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการและไม่พอเพียง ชุมชนก็ยังคงนำเงินไปซื้อหามาเพิ่มทั้งอาหารและของใช้ในครัวเรือนบางครอบครัวรายจ่ายจะอยู่ประมาณ 200-300 บาทต่อวัน

ด้านความปลอดภัย ชุมชนจะจัดตั้งเวรยามดูแลกันเองตลอด 24 ชั่วโมงซึ่งจะเป็นอาสาสมัครตามความสมัครใจ

(5) การจัดการด้านสุขภาพ

ในศูนย์พักพิงจะมีจุดบริการสุขภาพ โดยมีศูนย์อำนวยการด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพ ก็จะมีการดูแลตนเองเบื้องต้นทั่วไป คือ จะมีอาสาสมัครประจำบ้าน แจกให้ทุกครัวเรือน ถ้าหากมีอาการหนักก็จะมีรถพยาบาลนำไปส่งโรงพยาบาล ปัญหาสุขภาพที่สำคัญและพบมากที่สุด คือ เท้าเปื่อย น้ำกัดเท้า คัน เชื้อรา รองลงมาจะเป็นไข้ตัวร้อน หวัด ปวดเมื่อย ส่วนด้านสุขภาพจิตจะพบว่าถ้าน้ำท่วมนานเกิน 1 เดือน ชุมชนจะเริ่มมีความเครียด ทั้งความห่วงกังวลบ้านที่ถูกน้ำท่วม และการขาดรายได้รวมทั้งรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น

ทั้งที่เกิดจากการยืมเงินนอกระบบและการไม่มีงานทำ

(6) การจัดการด้านการถ่ายอุจจาระในช่วงน้ำท่วมของชาวบ้าน

การถ่ายอุจจาระในช่วงน้ำท่วม นับว่าเป็นประเด็นสำคัญ เพราะอาจนำมาซึ่งโรคติดต่อทางน้ำได้ แม้ทางหน่วยงานสาธารณสุขจะแจกถุงดำเพื่อรองรับอุจจาระ แต่ปรากฏว่า ชาวบ้านมีการใช้ถุงดำเพียงร้อยละ 28.4 เท่านั้น และพบว่า มีถุงดำลอยไปตามน้ำท่วมจำนวนมากไม่น้อยเช่นกัน ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในบ้านน้ำท่วมที่ห้องน้ำใช้ไม่ได้ในระหว่างน้ำท่วม

(7) การจัดการด้านการดัดแปลงอุปกรณ์ช่วยในช่วงน้ำท่วม

พบว่า ในช่วงน้ำท่วม ชาวบ้านมีการดัดแปลงอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อช่วยในการจัดการต่างๆ ด้วยตัวเอง เช่น การทำแคร่ขึ้นสูงเพื่อเก็บของ การทำเปลลอยน้ำเก็บของหรือสำหรับทำครัวปรุงอาหาร การทำส้วมลอยน้ำ การทำสะพานลอยน้ำ การทำเสื้อชูชีพสำหรับเด็กนักเรียนที่ต้องเดินทางไปโรงเรียน ส่วนใหญ่ชาวบ้านคุ้นชินกับสถานการณ์น้ำท่วมจึงไม่พบนวัตกรรมใหม่ๆ ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

4) การฟื้นฟูบูรณะ

ภายหลังจากน้ำลดระดับพอจะสัญจรโดยรถยนต์ได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะขนข้าวของกลับบ้านทันทีโดยไม่รอคำสั่งของทางราชการจะทำความสะอาดและซ่อมแซมบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก่อนจึงมาช่วยกันทำความสะอาดในพื้นที่ส่วนกลางของชุมชนเช่น ศาลากลางบ้าน วัด โรงเรียน ฯ ซึ่งแต่ละที่จะได้รับความเสียหายจากการพัดพาสิ่งสกปรกเข้ามาไว้ในส่วนต่างๆ ของบ้านรวมทั้งความแรงของกระแสน้ำจะทำให้ผนังหลังคาสังกะสีหลุดหายไป ชาวบ้านจะใช้เวลาในการปรับสภาพบ้านเรือนและชุมชนให้เข้าสู่สภาพเดิมประมาณ 1-2 เดือน

8. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

การเกิดอุทกภัยแต่ละครั้งนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพย์สินและโอกาสของชาวบ้านแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยอมรับสภาพว่าชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงในอดีตการท่วมของน้ำไม่ยาวนานเนื่องจากไม่มีสิ่งกีดขวางทำให้ระบายได้เร็วแต่ปัจจุบันมีทั้งการถมที่สาธารณะ การสร้างถนนขวางทางน้ำ การถมที่ปลูกสร้างบ้านเรือน ห้างสรรพสินค้า จึงทำให้การอยู่กับน้ำของชุมชนมีความยากลำบากเพิ่มมากขึ้น จากการลงพื้นที่วิจัยและร่วมพูดคุยกับชุมชนชาวบ้านพบปัญหาด้านต่างๆรวมทั้งแนวทางการแก้ไขที่ผ่านมามีดังนี้

1) การอพยพ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีรถสำหรับขนของจึงต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐและบางครั้งมาจากการตัดสินใจที่ล่าช้าในการขนย้ายของชาวบ้านเองที่ประเมินระดับการท่วมของน้ำผิด เมื่อจะขนของจึงมีความยากลำบากที่ต้องใช้เรือในการขนทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงและเสียเวลามากในการจัดการ

การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาผู้นำชุมชนประสานข้อมูลจากศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของจังหวัดที่ประเมินสถานการณ์และแจ้งระดับน้ำมาเป็นระยะๆเพื่อเตือนให้ประชาชนทราบ ผู้นำชุมชนก็จะใช้หอกระจายข่าวแจ้งให้กับลูกบ้านได้ทราบข้อมูลเป็นระยะๆ

2) **ที่อยู่อาศัย** ชุมชนชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านชั้นเดียวและบ้านบางหลังเป็นบ้านไม้เก่าไม่แข็งแรงจึงได้รับความเสียหายจากการท่วมขังของน้ำ ส่งผลให้บ้านเรือนเสียหายดังนี้

(1) ความเสียหายของพื้นบ้าน บริเวณบ้าน ความเสียหายที่เกิดขึ้นคือ น้ำท่วมพื้นกระดานบ้านฉีกขาด พื้นปูนแตกร้าวและกระแสน้ำจะกัดเซาะทำให้บ้านทรุดตัว ระดับความเสียหายจะอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

การซ่อมแซมคือ จะค่อยๆซ่อมแซมไปเรื่อยๆ เช่น ต้องถมที่ดินใหม่ เทพื้นใหม่ เป็นต้น

(2) ความเสียหายของฐานราก เสา เสาบ้านผุกร่อนและแตกเสียหาย และเหล็กที่เป็นโครงสร้างที่ใช้รับแรงกดสนิม ก่อให้ประสิทธิภาพของการรับแรงนั้นไม่ดี ซึ่งความเสียหายของฐานราก เสา นั้นนับว่าอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมาก

การซ่อมแซม ในส่วนของเหล็กที่เกิดสนิมนั้น เบื้องต้นได้มีการใช้ทาสีกันการเกิดสนิม และในส่วนของเสาที่แตกร้าวนั้น เบื้องต้นชาวบ้านจะนำปูนมาฉาบซ่อมแซมส่วนที่แตกร้าว ซึ่งในการซ่อมแซมเบื้องต้นเหล่านี้ก็สามารถป้องกันในระยะของปลายเหตุเพียงเท่านั้น

(3) ความเสียหายของผนังบ้าน ส่วนใหญ่ผนังบ้านในชุมชน เช่นบ้านหาดสวนยาจะเป็นผนังที่ทำด้วยปูน เมื่อเกิดแรงกระแทกจากน้ำ หรือการเกิดซึมเซาะไหลผ่านมากๆ จะทำให้ประสิทธิภาพผนังไม่ดี และเกิดการแตกร้าวได้ และสีที่ใช้ทาผนังก็เกิดการหลุดลอกออก ซึ่งความเสียหายในด้านผนังบ้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ถึง มาก

การซ่อมแซม ในเบื้องต้นชาวบ้านจะช่วยกันฉาบปูนเคลือบ ซ่อมแซมส่วนที่เสียหายชำรุดทีละอย่าง

(4) ความเสียหายของหลังคา/เพดาน ในส่วนของฝ้าเพดานเกิดการแตกร้าว จากการที่เรือวิ่งผ่าน ทำให้น้ำเกิดแรงกระเพื่อม ในขณะที่เดียวกันเมื่อเกิดการท่วมขังเวลานานๆ ก็จะเกิดรอยเปื้อนจากน้ำท่วม และอาจจะเกิดเชื้อราได้ ส่วนหลังคาบ้านก็ เกิดรูรั่วเหมือนกัน ซึ่งความเสียหายในด้านผนังบ้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ถึง มาก

การซ่อมแซมนั้น เบื้องต้นชาวบ้านจะค่อยๆ ทอยซื้อชิ้นส่วนที่พอจะซื้อได้มาซ่อมแซมก่อน อย่างเช่น สังกะสี กระเบื้อง เป็นต้น

การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ชุมชนบางส่วนพยายามติดบ้านให้สูงขึ้น มีการของบประมาณมาทำถนนให้สูงขึ้นแต่ก็พบว่าสร้างความขัดแย้งให้กับคนในชุมชนที่มีบ้านต่ำกว่าระดับถนนซึ่งคาดว่าเมื่อน้ำท่วมจะทำให้เกิดการท่วมขังที่ยาวนานขึ้นรวมถึงการเกิดน้ำเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นและยูงลาย กรณีนี้พบที่ชุมชนบ้านหาดสวนยา

3) **อาชีพ/รายได้** ในช่วงของน้ำท่วมทำให้ชาวบ้านสูญเสียอาชีพและรายได้ บางครอบครัวไม่มีงานทำเป็นภาวะที่จำยอม บางพื้นที่เช่นบ้านท่าอัยเกษตรกรจะปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาปีมาเป็นนาปรัง

ที่ผ่านมีหน่วยงานราชการเช่นกรมพัฒนาชุมชนเข้าไปสอนอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านแต่ก็พบว่าไม่สอดคล้องกับความต้องการและพื้นฐานความสามารถของชุมชนเช่นการสอนสานตะกร้า ให้กับชุมชนบ้าน

ช่างมือซึ่งมีทักษะการปั้น พอน้ำลวดชุมชนก็ไม่นำความรู้ไปต่อยอดและสร้างรายได้ให้กับตนเองจึงเป็นการสูญเสียค่าในการอบรม

4) การสัญจรไปมา เนื่องจากเรือในชุมชนที่อปท.ให้ยืมมาใช้งานมีจำกัดไม่เพียงพอกับความต้องการใช้งานของคนในชุมชน จึงทำให้ชุมชนเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างเรือเพื่อเดินทางเข้าออกในหมู่บ้านตวันละ 20-30 บาทต่อเที่ยว

การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ได้มีการตกลงการใช้เรือของคนในชุมชนแล้วแต่ปรากฏว่าชาวบ้านไม่เคารพกฎกติกา ไม่ส่งคืนตามเงื่อนไข ชุมชนเองก็ไม่มีมาตรการในการจัดการ

5) สาธารณูปโภคในชุมชน ระหว่างที่เกิดอุทกภัยและหลังจากน้ำลดระดับจนชุมชนสามารถเดินทางกลับเข้าที่อยู่อาศัยในชุมชนได้แล้วพบว่าสาธารณูปโภคส่วนกลางได้รับความเสียหายหลายระบบเช่น

(1) ความเสียหายของระบบไฟฟ้า ในด้านนี้ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องจากสายไฟชำรุดหรือขาด กระแสไฟไหลผ่านน้ำ อาจจะทำให้เกิดไฟฟ้าช็อตได้ และอาจจะทำให้สายไฟเกิดความเสียหายได้ ซึ่งความเสียหายในด้านผนังบ้านนี้อยู่ในระดับ ปานกลาง

การซ่อมแซม เนื่องจากระบบไฟฟ้านี้ความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นกับอุปกรณ์ที่เป็นชิ้นส่วนเล็กๆ ซึ่งชาวบ้านมีกำลังพอที่จะซื้อหามาซ่อมแซมเองได้

(2) ความเสียหายของระบบประปา ความเสียหายที่เกิดขึ้นคือ ท่อ PVC แตกหัก เนื่องจากเรือวิ่งมาชน ซึ่งระดับความเสียหายของระบบประปาจะอยู่ในระดับปานกลาง

การซ่อมแซม ต้องซื้อท่อ PVC มาเปลี่ยนใหม่

(3) ความเสียหายของระบบสุขาภิบาล (ส้วม) ความเสียหายที่เกิดขึ้นคือ เวล่าน้ำท่วมจะมีโคลนไหลเข้าไปอุดตัน โถส้วม รุกระบายน้ำ กระเบื้องและผนังแตกร้าวทำให้ส้วมเกิดความเสียหายขึ้น ระดับความเสียหายจะอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ในด้าน

การซ่อมแซมชาวบ้านจะค่อยๆซ่อมทีละอย่าง เช่น รื้อฝาที่ส้วมออกเปลี่ยนใหม่

(4) ถนนในชุมชนได้รับความเสียหายเป็นหลุมเป็นบ่อหลังน้ำลด

การซ่อมแซม จะแจ้งไปที่อปท.และนำดินเหนียวหรือหาปูนมาเททับลงไปให้สามารถสัญจรได้ ก่อนที่หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาดำเนินการซ่อมแซม

6) การใช้ชีวิตในศูนย์พักพิง

จากการระดมความคิดเห็น จากชุมชนของ โครงการวิจัย การบริหารจัดการปัญหาน้ำท่วมของเทศบาลเมืองวารินชำราบ โดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษา ชุมชน 14 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม โดย เอกราช บุญเรืองและคณะสามารถรวบรวมปัญหาได้ดังนี้

ปัญหา	สภาพปัญหาและการแก้ไขแบบเดิม	ความต้องการในอนาคต
1) น้ำดื่ม - จากเทศบาล(จัดสรรจากผู้บริจาค)	- ได้ตามจำนวนบริจาค เฉลี่ย 1 แพลต (6 ขวด) ต่อการจัดสรร 1	ให้เทศบาลเพิ่ม - ตู้น้ำดื่มตั้ง (ฟรี) ตามจุด

ปัญหา	สภาพปัญหาและการแก้ไขแบบเดิม	ความต้องการในอนาคต
<p>- จากกรมทรัพยากร ตั้งให้ 3 แท็งก์ ต่อ 2 ชุมชน ส่งน้ำ 3 วัน/ครั้ง (2000 ลิตร)</p>	<p>ครั้ง เฉลี่ย 2 ครั้งต่อ 1 อาทิตย์ (1 โหล ต่อครอบครัว/ อาทิตย์)</p> <p>- 500 ลบ. / 1 ชวด</p>	<p>อพยพ</p> <p>- 5 จุดใหญ่ (ใหม่)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) วัฒาริน 3 ตู้ 2) นครชัยแอร์ 3) เกตุแก้ว 4) เจริงสะพานเสรี 5) ตลาดแสนสบาย <p>**หมายเหตุ ** 1 ตู้/ 40-50 ครัวเรือน</p> <p>- เพิ่มแท็งก์น้ำ (กรมทรัพยากร)</p>
<p>2) ห้องน้ำ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 4 จุดเจริญสะพาน - ไปใช้ในตลาดแสนสบาย - 3 จุด (ท่าบั้งมิ่ง+เกตุแก้ว) - ไปใช้ของกรมที่ดิน+ปั้มน้ำมัน - จัดให้เฉพาะศูนย์อพยพ - ห้องน้ำเต็มเร็ว - ห้องน้ำไม่เพียงพอ (โดยเฉพาะช่วงเช้า) - ห้องน้ำสกปรก (ไม่ยอมหิ้วน้ำไป) 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดห้องน้ำให้ก่อนที่น้ำจะมา ให้พร้อมก่อนการอพยพ - เจริงสะพานต้องการให้มีห้องน้ำแบบลอยน้ำ ฝั่งละ 3 จุด - ให้มีห้องน้ำแบบลอยน้ำสำหรับแต่ละชุมชน (ชุมชนละ 1-2 จุด) - ควรมีข้อเสนอต่อชุมชนในการใช้ห้องน้ำของเอกชน <p>**หมายเหตุ **ควรมีกิจกรรมจัดอบรมผู้ใช้ห้องน้ำของเอกชน</p>
<p>3) การรักษาพยาบาล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 3 จุดสำหรับผู้อพยพ - กาชาดไปคูผู้ที่ไม่อพยพ 2 ครั้ง/เดือน - ปริมาณยาไม่เพียงพอ - ยาไม่ตรงตามความต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ต้องแจกยา เองไปใช้ในกิจกรรมอื่น (เพราะส่วนใหญ่ยาไม่ค่อยได้ใช้) เพราะไม่ตรงกับความต้องการ ชุมชนสามารถไปหาหมอได้ - ตัดยาบางชนิดออก (เช่น ยาธาตุ)

ปัญหา	สภาพปัญหาและการแก้ไขแบบเดิม	ความต้องการในอนาคต
		<p>น้ำแดง) และนำไปเพิ่มปริมาณยาที่จำเป็นเช่น ยาทาผด ผื่นคัน แก้ปวดเมื่อย ยาแก้ท้องร่วง ยากันยุง</p> <ul style="list-style-type: none"> - จุดรักษาพยาบาลให้มีแพทย์เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น จักษุแพทย์
<p>4) เรือของเทศบาล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - วิศวกร : มี 2 คน ไม่พอใช้ - ทำบั้งมั้ง ดึงแกม กุดปลาขาว ได้ <p>จากกาชาด(ขนาดเล็ก), ของตัวเอง, เรือรับจ้าง</p> <ul style="list-style-type: none"> - คอนกรีต กุดเป่งหมู่ 6 : ไม่มีปัญหา - หาดสวนสุข : ไม่พอ, ขนาดเล็ก, คุณภาพไม่ดีไม่เหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - เพิ่มขนาดของเรือ - เป็นเรือท้องแบน - มีเครื่องยนต์พร้อมใช้งาน (ข้อเสนอของชุมชน กรรมการชุมชนเป็นผู้ดูแลจัดระบบการให้บริการใช้ประโยชน์) - จัดเรือท้องแบนชุมชนละ 1 ลำ
<p>5) อุปกรณ์ก่อสร้าง+ ท่อพวยพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สังกะสี (ให้ยืม) 15 แผ่น - ไม้ยูคา (ให้ยืม) 15 ท่อน - ฝ้ายาง (ให้ยืม) 20 เมตร - ให้ซื้อทุกปี - ไม่พอ 	<ul style="list-style-type: none"> - อีก 1 ปีข้างหน้า : ให้เทศบาลมาสร้างเป็นที่พักสำเร็จรูป แบ่งเป็นชุมชนอย่างชัดเจน - อีก 1-5 ปี ข้างหน้า : ศูนย์พักพิงถาวร -
<p>6) การระบายน้ำ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ท่อระบายเล็ก อุดตันง่าย - ไม่ได้ระดับ (ไม่มีความลาดเอียง) - ไม่มีท่อระบายน้ำ (ชุมชนดึงแกม) 	<ul style="list-style-type: none"> - ขยายท่อให้ใหญ่ - มีความลาดเอียงของท่อ - สำรวจชุมชนที่ไม่มีท่อระบายน้ำ - ขุดลอกท่อระบายน้ำก่อนที่ชุมชนหาดสวนสุข 1

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่า การเข้าไปอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิง ที่มีผู้ประสบภัยจำนวนมาก ปัญหาที่ตามมาก็มีปริมาณมากเช่นกัน การที่ท้องถิ่นและหน่วยงานราชการจะเข้าไปดูแลและให้การสนับสนุนทุก

เรื่องเป็นเรื่องยาก การหาทางออกที่ถาวรและการจัดระบบการเข้าพักอาศัย จำเป็นต้องเป็นประเด็นที่หน่วยงานองค์กรทั้งภาคส่วนต่างๆ ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องต้องมาหาทางออกร่วมกันอย่างจริงจัง

9. การจัดการอุทกภัยของภาครัฐ

การจัดการอุทกภัยของภาครัฐในจังหวัดอุบลราชธานีแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนกลางในระดับจังหวัดจะมีหน่วยงานของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี(ปภ.)เป็นหน่วยงานหลักและมีหน่วยงานในส่วนต่างๆเข้ามาทำงานประสานร่วมกัน ในการดำเนินงานทุกระยะของการจัดการภัยพิบัติทั้งก่อนเกิดภัย เมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้นและภายหลังจากภัยพิบัติผ่านพ้นไป โดยเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการกลางให้กับองค์กรหน่วยงานในพื้นที่ของจังหวัดเช่น เหล่ากาชาดที่ 7, พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน, กองพันทหารบกที่ 6, สำนักงานเกษตรจังหวัด, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด, สำนักงานชลประทานที่ 7 ฯ ให้เข้ามาปฏิบัติการร่วมกันอย่างเป็นระบบ เรียกว่า ศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยวอดภัย และดินโคลนถล่ม จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนในระดับพื้นที่จะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อุทกภัยเป็นองค์กรหลักที่ให้การดูแล จัดการภัยพิบัติร่วมกับชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละระดับดังนี้

1) การจัดการภัยพิบัติในระดับพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่มทั้งผู้ปฏิบัติการและผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งรวบรวมจากเอกสารการปฏิบัติการช่วงเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่วิจัยทั้ง 5 โครงการคือเทศบาลเมืองวารินชำราบ เทศบาลตำบลคำน้ำแซบ องค์การบริหารส่วนตำบลแจระแม องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย พบว่าแต่ละอปท.มีความเข้มข้นในการรับมือภัยพิบัติที่แตกต่างกันตามจำนวนพื้นที่ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบที่ต้องผจญกับภัยน้ำท่วมเช่นเทศบาลวารินชำราบมีพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วม 14 ชุมชนจาก 24 ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลแจระแม ถ้าน้ำท่วมปกติทุกปีจะมีหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ 4 หมู่บ้านจาก 10 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวายพื้นที่ในชุมชนทั้ง 17 หมู่บ้านไม่ท่วมแต่ ท่วมที่นาของชุมชน 2 หมู่บ้านคือหมู่ 6 กับ 15 จะถูกน้ำท่วมทั้งหมด ในขณะที่เทศบาลตำบลคำน้ำแซบมีพื้นที่รับผิดชอบ 8 หมู่บ้านแต่มีพื้นที่น้ำท่วมเพียง 2 หมู่บ้านที่ถูกน้ำท่วมทุกปี ฉะนั้นการรับมือกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นจึงมีการจัดการที่แตกต่างกันทั้งระยะก่อนเกิดน้ำท่วม ระยะเกิดน้ำท่วมและภายหลัน้ำลดแล้ว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ระยะเวลาก่อนเกิดน้ำท่วม

ก่อนเกิดภัยน้ำท่วมหน่วยงานในอปท.จะมีขั้นตอนการทำงานอยู่ 2 ขั้นตอนคือ

(1) การป้องกันและลดผลกระทบ

จากการสนทนากลุ่มพบว่า อปท.ส่วนใหญ่มีฐานข้อมูลในส่วนของ ภาพถ่ายทางอากาศ จำนวนประชากร คริวเรือนที่ถูกน้ำท่วม ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ถูกจัดเก็บไว้ในหน่วยงานเมื่อเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในช่วงเดือนสิงหาคมเป็นต้นไป ข้อมูลเหล่านี้จะถูกส่งให้กับศูนย์เฉพาะกิจฯของจังหวัด

เป็นระยะๆบางอปท.ที่มีเวปไซค์จะนำข้อมูลเหล่านี้เผยแพร่เช่นเทศบาลเมืองวารินชำราบ แต่ยังไม่มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ด้านการบริหารจัดการสาธารณสุข เพื่อจัดทำฐานข้อมูล ด้านน้ำท่วมให้สมบูรณ์ ทันสมัย สามารถเชื่อมต่อ ระบบข้อมูลได้ในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ข้อมูลส่วนใหญ่จะถูกใช้กับหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือเช่นข้อมูลด้านจำนวนครัวเรือนที่ประสบภัยเพื่อขอถุงยังชีพ ข้อมูลด้านระดับน้ำให้กับสำนักชลประทาน ข้อมูลด้านสุขอนามัยให้กับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ข้อมูลศูนย์อพยพฯให้กับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การส่งต่อข้อมูลจากอปท.ถึงหน่วยงานในระดับจังหวัดจะมีการส่งข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหาย จำนวนผู้ประสบภัยและข้อมูลผู้ช่วยในพื้นที่ไปให้ศูนย์เฉพาะกิจฯระดับอำเภอโดยทาง อำเภอจะเป็นผู้ดำเนินการกระจายข้อมูลต่อในระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อปท.ส่วนใหญ่จะ ดำเนินการเป็นขั้นตอนไม่ส่งตรงให้กับทางจังหวัดก่อนดำเนินการแจ้งต่อหน่วยงานในระดับพื้นที่ อปท.ทั้งหมดไม่มี การทำงานวิจัยหรือ นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำท่วมแต่มีการทำ แผนงานงบประมาณประจำปีไว้เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากภัยธรรมชาติ โดยงบประมาณจะถูก นำมาใช้ช่วยเหลือให้ชุมชนสามารถรับมือกับน้ำท่วมได้ เช่น ช่วยในเรื่องอาหาร ถุงยังชีพ วัสดุอุปกรณ์ใน การสร้างที่พักพิง ห้องน้ำ ห้องส้วม ยานพาหนะเรือ รถยนต์ขนของ เป็นต้น

มีข้อสังเกตจากเทศบาลเมืองวารินชำราบว่า ผู้ประสบภัยมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นครอบครัวขยายที่ไม่มีบ้านเลขที่ซึ่งมีชาวบ้านมาติดต่อแล้วประมาณ 30% โดยทางเทศบาลได้กำหนด ลักษณะที่จะเรียกว่าบ้าน คือ บ้านต้องไม่ใช่เพิงพัก เพื่อลดความขัดแย้งเมื่อมีการจ่ายค่าชดเชย ในพื้นที่บางแห่งจะพบการกัดเซาะตลิ่งทุกปีที่เกิดน้ำท่วม เช่นบ้านช่างหม้ออปท.ไม่มี การป้องกัน อุทกภัย โดยใช้ธรรมชาติหรือปรับปรุงระบบนิเวศน์เนื่องจากเป็นพื้นที่ลาดชันมากจึงไม่ สามารถใช้พืชมาปลูกแก้ไขปัญหาดิ่งพังได้ อปท.ได้ประสานหน่วยงานในระดับจังหวัดเช่นกรม โยธาธิการจังหวัด จึงได้มีการดำเนินการสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันการกัดเซาะตลิ่งทั้งสองฝั่งของแม่น้ำมูล ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการดำเนินการ ซึ่งชุมชนมองว่าไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้ แต่เพื่อป้องกันการ กัดเซาะของกระแสน้ำที่จะทำให้ตลิ่งพังเนื่องจากเป็นการป้องกันที่ได้ผลในระยะยาว

(2) การเตรียมความพร้อม

เมื่อถึงฤดูฝนอปท.จะมีการเตรียมการในทุกๆระดับเพื่อเตรียมรับการเกิดอุทกภัย เช่นเทศบาล เมืองวารินชำราบ จะมีการเตรียมความพร้อม โดยแต่ละหน่วยย่อย อาทิ กองช่าง กองสวัสดิการสังคม กอง คลัง กองการศึกษา กองสาธารณสุข แต่ละกองจะแต่งตั้งบุคลากรขึ้นมาดูแล โดยเฉพาะ เพื่อดูแลชุมชนที่ ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย จัดระเบียบ บัญชีพักพิงชั่วคราว และจัดระบบระเบียบการแจกถุงยังชีพ เพื่อให้ ได้รับอย่างทั่วถึงทุกชุมชนที่เดือดร้อน แผนงานที่เตรียมไว้จะเป็นแผนเฉพาะกิจ การปฏิบัติการขึ้นอยู่กับ สถานการณ์ และเหตุการณ์เฉพาะหน้าโดยมีการแบ่งหน้าที่กันดังนี้

งานป้องกัน เป็นจุดแรกๆ ที่คอยแจ้งเตือนชุมชน ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่องน้ำดื่ม อุปโภค บริโภค ติดตามสถานการณ์ ตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เมื่อน้ำมีระดับถึง 6M.20 ชุมชนแรกที่ต้องอพยพคือชุมชนเกตุแก้ว

กองสวัสดิการสังคม รับขึ้นทะเบียน ชาวบ้านจะมาแจ้งเมื่อน้ำท่วมถึงบ้านของตนเอง โดยผู้นำชุมชน หรือชาวบ้านมาแจ้งเอง

กองช่าง จะดูแลที่อยู่อาศัย น้ำ ไฟฟ้า ที่พักชั่วคราว คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการขนย้ายสิ่งของของชุมชน

กองสาธารณสุข ดูแลเรื่องขยะ สิ่งแวดล้อมและตั้งจุดบริการด้านสุขภาพในจุดที่กำหนด
งานวิชาการ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับน้ำท่วม

กองคลัง ดูแลงบประมาณจัดซื้อจัดจ้าง

กองอื่นๆ จะเข้ามาสนับสนุนตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า

ส่วนอปท.ที่ไม่มีพื้นที่น้ำท่วมในปริมาณมากจะใช้แผนเดิมที่ทำมาทุกๆปี ได้แก่ การจัดเตรียมที่พักพิง เต็นท์ ห้องน้ำ จัดสรรงบประมาณ สำหรับดูแลอาหาร น้ำดื่ม พร้อมประสานหน่วยงานอื่นๆเข้ามาช่วยเหลือชุมชนตามสถานการณ์

ในการแจ้งเตือนภัยทุกระดับจะมีการประสานข้อมูลให้ชุมชนในพื้นที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อที่จะเตรียมรับมือกับน้ำท่วม โดยการดูระดับน้ำฝนที่ตก และน้ำที่ปล่อยจากเขื่อน พร้อมได้คำนวณระยะทางที่น้ำจะเดินทางมาถึงในวันไหน จากนั้นจะแจ้งให้กับทางชุมชนเพื่อที่จะเตรียมพร้อมที่จะรับมือ ซึ่งใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน บางชุมชนจะมีการแต่งตั้งมิเตอร์เตือนภัยซึ่งเป็นอาสาสมัคร ไม่มีค่าตอบแทนเพื่อเป็นผู้แจ้งข่าวสารให้กับคนในชุมชนได้รับข่าวความเคลื่อนไหวของระดับน้ำจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี

ในขณะที่เดียวกันชุมชนที่มีพื้นที่ริมแม่น้ำจะได้รับการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาจากอุทกภัยจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานีและเหล่ากาชาดจังหวัดเขต 7 เป็นประจำทุกปีรวมทั้งอปท.เองก็ได้มีการส่ง อปพร. ไปอบรมร่วมกับทาง ปก.จังหวัด เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยต่างๆได้เป็นการเสริมสร้างความพร้อมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

มีข้อสังเกตว่าการตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้ที่ต้องการอพยพ จะต้องมีการแจ้งน้ำท่วมแล้วจึงสามารถดำเนินการได้เนื่องจากติดที่ระเบียบปฏิบัติของภาคราชการที่ไม่อนุญาตจัดซื้อจัดจ้างก่อนได้ ต้องรอให้จังหวัดประกาศเป็นเขตพื้นที่ภัยพิบัติก่อนจึงจะดำเนินการได้ จึงเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่ไม่สามารถเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนได้ แต่ก็มีส่วนอปท. เช่นเทศบาลเมืองวารินชำราบ ที่มีการดำเนินงานจัดเตรียมศูนย์พักพิงให้ชุมชน โดยจะเริ่มก่อนที่น้ำจะมา จะมีการปรับพื้นที่ สร้างที่พักพิง บริการไฟฟ้า น้ำประปา น้ำดื่ม และห้องน้ำชั่วคราวโดยไม่รอน้ำท่วมก่อนและเริ่มให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ยืมอุปกรณ์ในการสร้างที่พักชั่วคราว ภายหลังจากน้ำลดเมื่อเรือถอนเสร็จให้นำมาส่งคืนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อที่จะได้นำมาใช้ต่อไปในปีที่เกิดอุทกภัยอีกครั้ง

การเตรียมการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและบรรเทาจากอุทกภัยในบางพื้นที่ เช่นเทศบาลเมืองวารินชำราบ ชุมชน ได้ประสานกับโครงการหมู่บ้านมั่นคงของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) ได้มีการเจรจาตกลงกับชุมชนในการอพยพชาวบ้านขึ้นมาจากพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก เช่น บ้านเกตุแก้ว เดิมอยู่ที่สาธารณะ น้ำท่วมทุกปี ได้ขยับขยายให้ชาวบ้านย้ายที่อยู่ที่ไม่ม่เอกสารสิทธิ์มาทำเอกสารสัญญาเช่าพื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนในที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ถมสูงแล้วซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่อยู่เดิมทำให้ชาวบ้านไม่ต้องห่วงเรื่องการถูกไล่ที่ และปัญหาเรื่องของน้ำท่วมอีกต่อไป

1.2 ระยะเวลาระหว่างเกิดภัยน้ำท่วม

เมื่อเกิดภัยน้ำท่วมอปท.จะตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ สำหรับแจ้งเหตุ และมีระบบการเชื่อมต่อกับหน่วยงานอื่นๆทันทีและจะจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจอยู่ตามศูนย์พักพิงชั่วคราว คอยให้บริการเรื่องต่างๆแก่ผู้ประสบภัยและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง การเชื่อมโยงระบบติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานให้ใช้งานได้ขณะเกิดภัยส่วนใหญ่จะใช้ผ่านทางโทรศัพท์และวิทยุสื่อสาร ส่วนการสื่อสารกับชุมชน ชาวบ้านจะใช้ผ่านทางวิทยุ (รายการข่าวบ้านเฮา) ผู้นำชุมชน อสม.ประจำหมู่บ้าน เหวที่ประชาคมหมู่บ้านและระบบเสียงตามสาย

ในการดูแลการช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยฉุกเฉิน และสถานการณ์วิกฤติจะมีรถของหน่วยกู้ภัยพร้อมเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ พร้อมให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง

ภารกิจหลักประการหนึ่งของหน่วยงานอปท.คือการนำของที่มีผู้บริจาคมากระจายให้กับผู้ประสบภัยให้ทั่วถึงซึ่งถือว่าเป็นงานที่หนักมากที่ต้องผจญกับความไม่มีวินัยและความไม่พอใจของผู้ประสบภัยที่รู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากการกระจายของบริจาคที่มีผู้นำมามีปริมาณและมูลค่าที่แตกต่างกัน รวมทั้งบางครั้งผู้บริจาคก็ไม่แจ้งผ่านศูนย์เฉพาะกิจของอปท. นำเข้าไปแจกเองในจุดที่ต้องการทำให้ไม่สามารถจัดระเบียบได้

1.3 ระยะเวลาหลังจากเกิดภัยน้ำท่วม

การช่วยเหลือผู้ประสบภัยหลังน้ำลดจะเป็นในส่วนของการอพยพขนย้ายสิ่งของจากศูนย์พักพิงกลับเข้าบ้านพักโดยอปท.ส่วนใหญ่จะมีรถบรรทุกให้บริการและจัดการสภาพแวดล้อมของชุมชนเช่นการจัดทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะของชุมชน ซ่อมแซมถนนที่เสียหาย ซ่อมแซมไฟฟ้า น้ำประปา ให้ใช้การได้อย่างเดิมรวมทั้งการนำขยะที่มากับน้ำที่ทับถมในส่วนต่างๆของหมู่บ้านออกไปจากชุมชน

ภายหลังกลับเข้าสู่บ้านเรือนของผู้ประสบภัยเรียบร้อยแล้ว อปท.จะมีการรายงานและติดตามประเมินผลความเสียหายของทรัพย์สินและบ้านเรือนในพื้นที่ประสบภัย โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลจากเวทีประชาคมในชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลในการชดเชยที่ภาครัฐได้จัดสรรให้ตามเกณฑ์ที่กำหนด บางอปท. มีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนในการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับ 70 % แต่มีประมาณ 30% ที่ไม่พอใจเนื่องจาก ความไม่พอใจกรรมการ ของชุมชน และความไม่เข้าใจในนโยบายการชดเชยค่าเสียหายของ ภาครัฐ

จากการชดเชยที่ผ่านมามีจำนวนครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจากการแจ้งไว้ในสำเนาทะเบียนบ้านจึงไม่สามารถรับเงินชดเชยได้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับชุมชน ชุมชนบางส่วนสะท้อนว่า “คนเดี๋ยวนี้อายุแต่ละรับ เมื่อไม่ได้ก็โกรธในอดีตน้ำท่วมไม่มีใครมาจ่ายค่าชดเชย ชุมชนก็ช่วยตัวเองได้แต่พอรัฐเข้ามาช่วยเหลือทำให้ชุมชนไม่ช่วยเหลือตนเอง เรียกร้องให้คนอื่นมาช่วย” สิ่งเหล่านี้อาจทำให้ต้องทบทวนวิธีการเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐที่ทำให้ชุมชนอ่อนแอลงหรือไม่

ในการจัดการน้ำท่วมระหว่างการเกิดน้ำท่วมและการฟื้นฟูหลังเกิดน้ำท่วมค่าใช้จ่ายในการบรรเทาสาธารณภัย ที่แต่ละอปท. ใช้จ่ายไป ประมาณ 300,000 -1,000,000บาท ใช้จ่ายไปในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ทำที่พักพิง, ประปา, ไฟฟ้า, สาธารณูปโภค, ค่าอาหารบุคลากร, ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากค่าเชื้อเพลิงในการขนส่ง และค่าวัสดุอุปกรณ์ที่มีราคาที่สูงขึ้นในทุกปี ค่าใช้จ่ายในการบรรเทาสาธารณภัย ของอปท.ที่ไม่สูงมาก เนื่องจาก อปท.แต่ละแห่งจะมีภาคีเครือข่ายเข้ามาช่วยเหลือจำนวนมาก ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้การช่วยเหลือ

1.4 ข้อเสนอแนะจากฝ่ายปฏิบัติการ ของ อปท.ต่อหน่วยงานอื่นๆและชุมชน

(1) ข้อเสนอต่อ ระดับนโยบายของ ภาครัฐ

จากการสัมภาษณ์ระดับปฏิบัติการได้มีข้อเสนอต่อหน่วยงานกลางของภาครัฐดังนี้

1) ควรมีการกำหนดค่าชดเชยเป็นราคากลาง เช่น บ้านไม้ชดเชยเท่าไร่ บ้านปูนชดเชยเท่าไร่ หรืออาจประเมินความเสียหายเป็นตารางเมตร ไม่ต้องประเมินปลักย่อยเหมือนปัจจุบันที่พิจารณารายละเอียดปลักย่อย เช่น ใช้สังกะสีที่แผ่นหรือตะปูที่ตัว เป็นต้น

2) ข้อมูล ที่ต้องใช้ในการเตรียมตั้งรับภัยพิบัติจากส่วนกลาง ไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากข้อมูลไม่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้อปท.ในแต่ละพื้นที่บริหารจัดการ ลำบาก เช่น การประกาศให้พื้นที่เตรียมพร้อมเรื่องน้ำท่วมเพราะจะมีการปล่อยน้ำจากเขื่อนภายใน 1-2 สัปดาห์ ทำให้อปท.ต้องเตรียมพร้อมตั้งรับในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ปรากฏว่าไม่มีน้ำท่วมแต่อย่างใด ทำให้ อปท.ต้องเสียเวลาและงบประมาณสำหรับการเตรียมการดังกล่าว

3) ควรจัดทำผังชุมชน ทุกชุมชน ที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันตลอดว่าน้ำท่วมกี่เมตรจึงจะถึงหมู่บ้านนั้นๆ เพื่อการป้องกันผลกระทบ ไม่ให้เกิดความเสียหายมาก

4) ควรจะสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคือการถาวร เช่น การสร้างเขื่อนกันตลิ่ง เนื่องจากอปท.ขนาดเล็กไม่สามารถดำเนินการได้เพราะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก

(2) ข้อเสนอต่อชุมชน

ในการให้ความช่วยเหลือของอปท.ต่อชุมชนในพื้นที่น้ำท่วมได้มีข้อเสนอแนะต่อชุมชนดังนี้

1) ชุมชนต้องมาทำทะเบียนบ้านเพื่อขอรับการช่วยเหลือเวลาเกิดภัยพิบัติหากไม่มีบ้านเลขที่ ทาง อปท. จะไม่สามารถรับรองให้ได้

2) ชาวบ้านที่เสี่ยงต่อน้ำท่วมควรย้ายมาอยู่ ในพื้นที่ ที่อปท.จัด เตรียมไว้ ให้ จะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคือการถาวร

3) ชุมชนควรมีกระบวนการแก้ไขปัญหาของตนเองที่ชัดเจน เช่น มีการรวมกลุ่มเครือข่าย มีแผนงานการจัดการกับปัญหาของตนเองโดยแต่ละชุมชนควร จัดทำแผนของ ชุมชน ตนเอง แล้วนำเสนอที่ อบต.เพื่อจะได้จัดสรรงบประมาณได้เพียงพอต่อความจำเป็นในพื้นที่

4) ชุมชนควรให้ความสนใจในการเตือนภัย และติดตามข้อมูลข่าวสาร ในช่วงวิกฤติ เพื่อช่วยเหลือตนเองก่อนในเบื้องต้นเนื่องจากชาวบ้านเป็นผู้มีประสบการณ์จากน้ำท่วมทุกปี

5) ชาวบ้านควรสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนใกล้เคียงที่น้ำไม่ท่วม จะได้ช่วยเหลือกันระหว่างชุมชนกับชุมชน

6) ควร ส่งเสริมชาวบ้าน ให้พึ่งตนเองให้มากที่สุด ไม่ต้องรอรอการพึ่งพิงจากรัฐ หากชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองก็จะทำให้ อบต. ใช้เงินไปพัฒนาด้านอื่นได้ เช่น ด้านอาชีพ เสริมรายได้ คุณภาพชีวิต

2) การจัดการภัยพิบัติของศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจฯ จังหวัดอุบลราชธานี

จากการสัมภาษณ์และเอกสารรายงานการประชุม ข้อมูลการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจพบว่าก่อนเกิดอุทกภัยในส่วนของศูนย์เฉพาะกิจจะมีการดำเนินงานประสานเชื่อมร้อยกับหลายองค์กร หน่วยงานเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและตั้งรับกับอุทกภัยที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์ในแต่ละปีซึ่งมีความรุนแรงแตกต่างกันรวมทั้งการบูรณะฟื้นฟูหลังจากน้ำลดโดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

2.1 ขั้นตอนเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ ก่อนน้ำท่วม

เมื่อถึงช่วงฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆจะมีการประชุมเตรียมพร้อมรับมืออุทกภัยที่จะเกิดขึ้นโดยมีการประเมินสถานการณ์และกำหนดจุดเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำมูลและลุ่มน้ำสาขาต่างๆโดยมีการดำเนินการดังนี้

(1) มีการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ จัดทำแก้มลิง การบล็อกน้ำ เสริมขอบถนน พร่องน้ำในลำน้ำ การหน่วงน้ำ ดันน้ำเพื่อเร่งผลักดันน้ำ

(2) ระดมสรรพกำลัง เชิญประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ในด้านงบประมาณ และสิ่งของอุปโภคบริโภค ข้าวของเครื่องใช้ในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ น้ำท่วม

(3) จัดประชุมติดตามสถานการณ์

(4) การเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์จัดเจ้าหน้าที่เฝ้าระวังและติดตามสภาพอากาศ , ตรวจสอบข้อมูลปริมาณน้ำฝน , ประเมินความเสี่ยงจากอุทกภัยและดินโคลนถล่ม

(5) การแจ้งเตือนภัย

(6) การประกาศภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน

2.2 ขั้นตอนปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน (ระยะที่น้ำท่วม)

(1) เมื่อเกิดสาธารณภัยขนาดเล็ก (ความรุนแรงระดับ 1)

(2) กรณีเกิดสาธารณภัยขนาดกลาง (ความรุนแรงระดับ2) ผู้อำนวยการจังหวัดเข้าควบคุมสถานการณ์

(3) การควบคุมสถานการณ์ในภาวะฉุกเฉิน

การปฏิบัติภารกิจครั้งแรก 24 ชั่วโมงแรก (1 วัน)

การปฏิบัติภารกิจ 24-48 ชั่วโมง (1-2 วัน)

การปฏิบัติภารกิจ 48 - 72 ชั่วโมง (2 - 3 วัน)

การปฏิบัติภารกิจ 72 ชั่วโมง ขึ้นไป (หลัง 3 วัน ขึ้นไป)

(4) การอพยพ

(5) การรายงานข้อมูลข่าวสารในภาวะฉุกเฉิน

(6) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

(7) การรับบริจาค

(8) กรณีสาธารณภัยขนาดใหญ่หรือสาธารณภัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรืออุปกรณ์พิเศษ (ความรุนแรงระดับ 3) เกินขีดความสามารถของผู้อำนวยการจังหวัดที่จะควบคุมสถานการณ์ ประกาศยุติภัย

2.3 ชั้นปฏิบัติการหลังเกิดภัย (ระยะหลังน้ำลด)

(1) ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย

(2) การประเมินความเสียหายและความต้องการในเบื้องต้น

(3) การฟื้นฟูบูรณะ

(4) การส่งมอบภารกิจภายหลังเกิดภัย

2.3.1 ปัญหาและอุปสรรค

(1) (1)ความแม่นยำการคาดการณ์สภาพอากาศพายุฝนมีข้อจำกัด ทำให้บริหารจัดการน้ำภาคเคลื่อน ส่งผลให้หน่วยงานอื่นคาดเคลื่อน

(2) ศักยภาพของ อปท. ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

(3) อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์

(4) ข้อจำกัดการใช้จ่ายเงินอุดหนุนราชการกรณีฉุกเฉิน

(5) การเมืองกับการจัดการน้ำท่วม การช่วยเหลือผู้ประสบภัย

(6) การช่วยเหลือสงเคราะห์ การสำรวจข้อมูล การประเมินความเสียหาย การกำหนดจำนวนเงินช่วยเหลือที่แตกต่างกัน การร้องเรียน การไม่พอใจ ของผู้ประสบภัย

(7) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ใช้เอกสาร

2.3.2 แนวทางการแก้ไขปัญหา

(1) ติดตามข่าวสารผ่านเทคโนโลยี หลายรูปแบบ

(2) การสั่งการเป็นทางการผ่านนายอำเภอ ให้รายละเอียดแนวการปฏิบัติ การนำเงินตรงราชการ ผวจ.ไปช่วยเหลือ อปท.

(3) ประชุมคณะกรรมการ คณะทำงานทุกวันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและการบูรณาการรวดเร็ว ทันที ใช้กำลังทหาร เรือรบ อปพร.

(4) ปรับรูปแบบการใช้จ่ายเงินตรงราชการกรณีฉุกเฉิน การจัดสรรวงเงิน การมอบอำนาจกระจายให้ นายอำเภอ หน่วยงาน การขอความช่วยเหลือกับหน่วยงานเจ้าของระเบียบ การชี้แจงราษฎรถึงหลักเกณฑ์อัตราจ่ายเงินช่วยเหลือ

(5) จัดหาแหล่งเงินอื่น บริจาค จัดคอนเสิร์ต เงินกองทุน เพื่อบริหารจัดการสนองตอบนโยบาย รวดเร็ว คล่องตัว

2.3.3 สิ่งที่ยากเห็นการแก้ไขปัญหาหน้าท่วมจังหวัดอุบลราชธานี

(1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหา การบูรณาการของทุกหน่วยงานองค์กร ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

(2) การบังคับใช้กฎหมายผังเมือง

(3) การลงทุนของรัฐในการป้องกันไว้ก่อนฟื้นฟู ทั้งการใช้โครงสร้างและไม่ใช้โครงสร้าง

(4) การปรับเปลี่ยนทัศนคติประชาชนที่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม ปรับวิถีให้เข้ากับพื้นที่ลุ่มที่น้ำท่วมถึงทุกปี

(5) ชุมชนมีความพร้อมและเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน (Community Base Disaster Risk Management “CBDRM”)

จากการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐพบว่าต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วม และการปรับวิถีชีวิตของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก และอีกอย่างหนึ่งก็คือ ต้องการเห็นชุมชนจัดการตนเอง ได้ ซึ่งมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือ และแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่ได้หวังพึ่งแต่เพียงหน่วยงานของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มุ่งการแก้ไขปัญหากจากชุมชน และชุมชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์ และใช้ประโยชน์จากงานวิจัย สิ่งที่สำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็คือ สร้างคน สร้างพื้นที่ สร้างปัญญา เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- การคลัง, กระทรวง. ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย
พิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนพิเศษ 131ง. หน้า 10
- กัญญา จิงวิมุติพันธ์ และคณะ. รายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการภัยน้ำ
ท่วมโดยชุมชนบ้านหาดสวนยาอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. 2556.
- นิรันดร์ นาคทับทิม. โครงการพัฒนาพื้นที่ชลประทานบริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง จังหวัดอุบลราชธานี.
สำนักงานชลประทานที่ 7กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2556.
- ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, กรม. แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553 – 2557.
2552.
- สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด. แผนพัฒนาจังหวัด
อุบลราชธานี พ.ศ. 2553 – 2556 : 2552
- สถาพร โกลาและคณะ. โครงการการศึกษาสภาพและแนวทางแก้ไขปัญหการเกิดอุทกภัย จังหวัด
อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2547
- อรทัย เลียงจินดาถาวรและคณะ. รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย การพัฒนาศักยภาพในการจัดการความ
เสี่ยงจากภัยพิบัติของชุมชนบ้านช่างหม้อ ตำบลคำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี .
2556.
- อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุลและคณะ. รายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัย เสริมสร้างศักยภาพของอาสาสมัคร
สาธารณสุขในการจัดการสุขภาวะของชุมชนกับภัยน้ำท่วมในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบลทัพไทย เมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. 2556.
- อุทัย อันพิมพ์และคณะ. รายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัย : การปรับตัวของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
น้ำท่วมซ้ำซาก กรณีศึกษา : บ้านท่างอย ตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.
2556.
- เอกราช บุญเรืองและคณะ. รายงานความก้าวหน้า โครงการวิจัย การบริหารจัดการปัญหาน้ำท่วมของเทศบาล
เมืองวารินชำราบโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษา ชุมชน 14 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองวารินชำ
ราบ ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม. 2556.